

ISSN 1392-0456 (Print)
ISSN 2029-7181 (Online)
<https://doi.org/10.15823/istorija.2026.142.4>

Istorija / History

2026, t. 142, Nr. 2, p. 75–106 / Vol. 142, No. 2, pp. 75–106, 2026

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
M C M X X I I

Baronai Landsbergiai: kilmė, paplitimas, dvarai Lietuvoje

Dr. Ernestas Vasiliauskas

Klaipėdos universitetas, Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, Herkaus Manto g. 84, LT-92294 Klaipėda, Lietuva
El. p. ernestas@inbox.lv
<https://orcid.org/0000-0001-9995-1305>

Anotacija. Straipsnyje aptariama Kuršo baronų Landsbergių giminės kilmė (nuo XI a.), paplitimas Livonijoje ir Kurše (XVI a. vidurys) bei Lietuvoje (XVII a. vidurys), atskiros Lietuvos šakos susiformavimas (XVII a. viduryje – XVIII a.), tikslinami genealogijos duomenys apie šeimos narius. Plačiau nagrinėjami XVIII a. antrosios pusės šaltiniai apie Landsbergių šeimos valdytus dvarus dabartinėje Joniškio r. teritorijoje, finansiniai sandoriai, taip pat pinigų cirkuliacija XVIII a. antrojoje pusėje.

Esminiai žodžiai: *baltvokiečiai, dvaras, genealogija, taleris, Landsbergis, Kuršas, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Vengriškiai, Olpė, Verdenas.*

Abstract. The article discusses the origins of the Landsberg family of Courland barons (from the 11th century), their spread in Livonia and Courland (mid-16th century) and Lithuania (mid-17th century), the formation of a separate branch in Lithuania (mid-17th century – 18th century), and clarifies genealogical data about family members. Sources from the second half of the 18th century about the estates owned by the Landsberg family in the present-day Joniškis district are examined in detail. Financial transactions and the circulation of money in the second half of the 18th century are also discussed.

Keywords: *Baltic Germans, manor, genealogy, thaler, von Landsberg, Courland, Grand Duchy of Lithuania, Vengriškiai, Olpe, Werden.*

Copyright © 2026. Ernestas Vasiliauskas. Published by Vytautas Magnus University, Lithuania. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Ivadas

XVI a. pabaigoje – XVII a. pirmojoje pusėje Šiaurės Lietuvoje dvarus pradėjo pirkti Kuršo riterija (*die Kurländische Ritterschaft*), kuri netrukus įsiliejo į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visuomeninį, politinį, ekonominį gyvenimą. Nuo XVIII a. sudarę mišrias santuokas, taip pat daliai perėjus į katalikybę, sulenkėjo ir lengvai įsiliejo (integravosi) į to meto Lietuvos visuomenę. Kai kurios giminės įmynė ryškų pėdsaką Lietuvos visuomenės, politikos, kultūros ir mokslo srityse. Tarp tokių minėtini baronai Korfai (*von Korff*), Grotusai (*von Grotthuss*), Goesai (*von Goes*), Landsbergiai (*von Landsberg*) ir kt.

Išsamius Landsbergių giminės tyrimus yra atlikę vokiečių tyrėjai, genealogai Oskaras Stavenhagenas (1850–1930)¹, baronas Alfredas Landsbergis (1872–1954)², lenkų istorikas Gžegožas Blaščykas (*1953)³, vokiečių istorikas, genealogas, teisininkas Persis Šrioderis (1888–1968) glaustai apibendrinio Landsbergių giminei 1652–1914 m. priklausiusius dvarus Lietuvoje⁴, taip pat paskelbta kraštotyrimų tyrimų rajoninėje ir regioninėje spaudoje (Pakruojo r. sav. Juozo Paukštelio viešosios bibliotekos darbuotoja Genė Juodytė (*1954)⁵, Jonas Sireika – Radviliškio krašto spaudoje⁶), straipsnių apie personalijas „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“, pranešimų konferencijose⁷.

Nemažai šaltinių, reikalingų Landsbergių giminei ir jų turėtiems dvarams tirti, saugoma LVVA (daugiausia genealoginiai), LVIA ir LMAVB (abiejuose daugiausia XVIII a. dvarų inventoriai, sutartys dėl paskolų), kurie ir buvo panaudoti šiame tyrime. Landsbergių giminės medis iki mūsų dienų palikuonių sudarytas ir prieinamas genealoginėje svetainėje www.geni.com (dalį asmenų, informaciją apie juos papildė E. Vasiliauskas). Nežinomi XVIII–XIX a. egodokumentai, padedantys nustatyti, kaip bendravo tos pačios

¹ STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft*. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels). Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937]. [Bd. 2] Teil: Kurland.

² *Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie*. Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012.

³ BŁASZCZYK, Grzegorz. Landsbergowie: Niemcy, Polacy i Litwini. In *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Krzysztof Boroda, Piotr Guzowski, Marzena Liedke. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2018, s. 33–50.

⁴ SCHROEDERS, Percy. *Nachrichten über Kurländer in Litauen*. München: Kurländischen Ritterschaft, 1984, p. 25.

⁵ JUODYTĖ, Genė. Landsbergiai ir Pakruojo kraštas. *Šiaulių kraštas* [priedas *Atolankos*], 2013-03-29, p. 6–7; JUODYTĖ, Genė. Landsbergiai: nuo vokiečių riterių iki Lietuvos patriotų. *Draugas*, 2025, vas. 15, p. 3, 9; vas. 20, p. 12–13.

⁶ [SIREIKA, Jonas]. Landsbergiai: nuo Lietuvos iki Totorijos. *Radviliškio kraštas*, 2025-02-28 [žiūrėta 2025-12-14]. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskiokraštas.lt/landsbergiai-nuo-lietuvos-iki-totorijos/>

⁷ Šio straipsnio autorius skaitė pranešimą „Kuršo baltvokiečių kilmingieji Lietuvoje: Landsbergiai“ 15-ojoje tarptautinėje tarpdisciplininėje mokslinėje konferencijoje „Regionas: istorija, kultūra, kalba“ (org. Vilniaus universiteto Šiaulių akademija, 2026 m. gegužės 15 d.).

giminės nariai, priklausę skirtingoms tautybėms (vokiečiams, lenkams, lietuviams) ir konfesijoms (evangelikams liuteronams, katalikams).

Atskirai reikia aptarti genealoginius šaltinius. XIX a. pradžioje sudarytos Landsbergių šeimos genealoginės lentelės (buvo pateikiamos, tvirtinamos ir saugomos Kuršo riterijos archyve Jelgavoje) gana lakoniškos. Jose paminėtų (ir nepaminėtų) asmenų informaciją (datas ir vietas) galima tikslinti metrikų knygose. Šiame tyrime Lieporų Albrechtavo, Judeikių, Vengriškių dvarus valdžiusių Landsbergių šeimos narių genealoginiai duomenys 1737–1841 m. buvo tikslinami Pašvitinio⁸ ir Kriukų RKB parapijų metrikų knygose. Reikia pastebėti, kad katalikų bažnyčių įrašai iki pat 1791 m. buvo vedami fragmentiškai, ne visi pildomi. Antai Pašvitinio RKB knygose rastos tik dvi santuokos (1737, 1756), Kriukų – tik dviejų Rapolo vaikų: Kazimiero Ignoto (1766) ir Rozalijos Liudvikos (1768)⁹ gimimo įrašai, nerasta nė vieno mirties įrašo (tikrinta iki 1784 m.). Kai kurių mirties datą galima apytiksliai nustatyti iš krikšto metrikų įrašų (t. y. nuo kada jie kaip krikšto tėvai nebeminimi, pavyzdžiui, Rapolas (*1715) paskutinį kartą paminėtas 1782 m.). Genealoginėse lentelėse ne visada būna įrašytos ir sutuoktinės. Keblesnė padėtis su šeimos mergaitėmis – jos visai nebuvo įrašytos į kai kurias genealogines lenteles¹⁰ (būdinga ir kitoms baltvokiečių šeimomis). Tai byloja apie paviršutiniškai kaupiamą ir pateikiamą informaciją archyvui. Papildomų duomenų apie Landsbergių šeimos narius (ypač aktualu kalbant apie mergaites) suteikia Kriukų RKB krikšto knygos, kuriose kaip krikšto tėvas / motina, liudininkas paminėti Sofija Landsbergytė 1765 m., Liudvika – 1768 m., Ona – 1776–1783 m., Anelė – 1778–1787 m., Rozalija – 1779–1786 m., Kazimieras – 1766–1786 m., Juozapas – 1776–1784 m., Boguslavas – 1777–1784 m., Rapolas – 1779–1782 m., Ignotas – 1780–1783 m.¹¹ Gana gerai metrikuoti įrašai nuo XVIII a. pabaigos. Tai atspindi Juozapo (~1761–1828) vaikų krikšto įrašai nuo 1791 m. Genealoginius duomenis papildo testamentai ir dvarų inventoriai, kuriuose būna paminėti abu sutuoktiniai. Kartais būna parašyta, kas iš ko įsigijo dvarą, ir paveldėjimo seka. Taip šiame tyrime nustatyta Rapolo Pranciškaus Landsbergio sutuoktinė Marijona Elžbieta Šrioder (1741), Medvilionių (Lieporų) dvaro savininko Pranciškaus Goscickio sutuoktinė Eleonora Landsbergytė (1771)¹².

Landsbergiai dažnai minimi žydų konvertitų krikšto metrikų įrašuose. Antai 1792 m. krikštijant Kriukų žydą Antaną¹³ krikšto tėvais nurodyti Pilypas Aleksis ir

⁸ Pašvitinio RKB saugomas 1697–1944 m. knygas (50 vnt., 6 473 skm. kopijos) 2015 m. suskaitmenino ir LVIA perdavė E. Vasiliauskas (dokumentų skaitmeninių kopijų perdavimo aktas Nr. A1-4, 2016-05-23), dabar prieinamos EAIS.

⁹ 1768 m. sausio 28 d. Rapolo Landsbergio ir Konstancijos Kuliešaitės šeimoje Vengriškių dvare gimė Rozalija (Rožė) Liudvika. Žr. Kriukų RKB gimimo, santuokos ir mirties metrikų knyga (1763–1799 m.). LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 2, sk. 43.

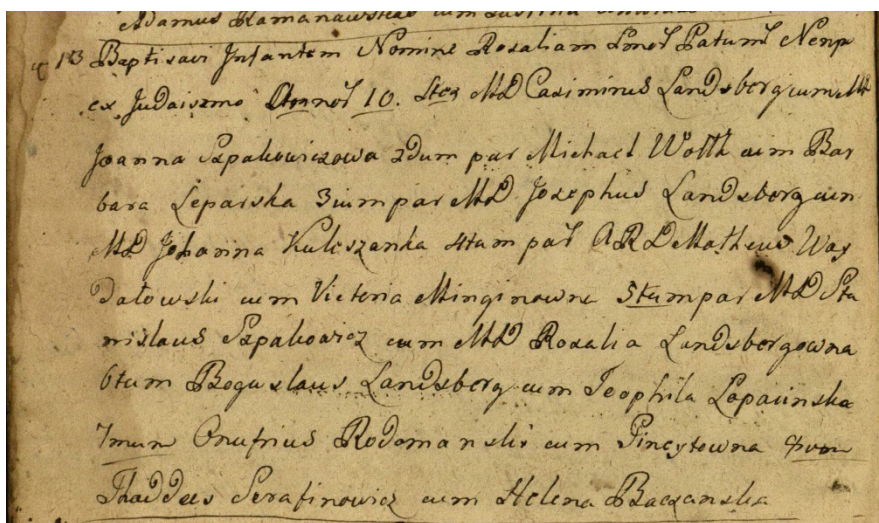
¹⁰ Žr. publikaciją leidinyje: VASILIAUSKAS, Ernestas; DZENIS, Agris. *Baronų Landsbergių giminės Lietuvos šakos dokumentai Latvijoje*.

¹¹ LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 2.

¹² LVIA, f. 351, ap. 1, b. 6 / SA-15267, l. 125.

¹³ Kriukų RKB gimimo metrikų knyga (1784–1798 m.). LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 3, sk. 84 / l. 41v.

Joana Šapokovičiūtė (ARD *Filipus Alexi cum Joanna Sapakowiczowa*), liudininkais – Juozapas Landsbergis (~1761–1828, Vengriškių dvaras) su Barbora Buivydiene (Medvilionių dvaras), Ignotas Lopacinskis su Rozalija Landsbergyte (*1768), Juozapas Vaicekauskas su Justina Lipinskiene, Tomas Kasperavičius su Anele Landsbergyte. Apskritai žydų konvertitams skiriama itin daug dėmesio (palyginimui – liuteronams vienodai kaip ir katalikams, tik papildomai nurodyta konfesinė priklausomybė), krikšto tėvais ir liudininkais įvardijami daugiau nei du asmenys, dauguma jų bajorai. Pavyzdžiui, 1765 m. kovo 10 d. krikštijant žydą Kazimierą Boguslavskį buvo įrašyta net 11 porų (viena krikstatėvių ir 10 liudininkų porų, vyras ir moteris, iš viso 22), tarp jų paminėta ir Sofija Landsbergytė¹⁴. 1784 m. birželio 13 d. krikštijant 10 metų žydę Rozaliją įrašytos 7 poros (krikšto tėvai Kazimieras Landsbergis (1766–1842) ir Joana Šapokovičiūtė bei 6 liudininkų poros, tarp kurių įvardyti Juozapas Landsbergis (~1761–1828) ir Johana Kuliešienė, Rozalija Landsbergytė (*1768), Boguslavas Landsbergis (1 pav.).

1 pav. Žydės Rozalijos (10 metų) krikšto įrašas 1784 m. birželio 3 d. LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 1, l. 112v

Nemaža XVIII a. dokumentų kolekcija, kuriuose minimi Landsbergiai, taip pat ir jų vykdyti paskolų sandoriai, tarpininkavimas susigrąžinant skolas ir kt., saugoma LMAVB (f. 37). Ji gauta 1950 m. iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus. Kolekcijos sudarytojas – Šiaulių „Aušros“ muziejaus steigėjas Peliksas Bugailiškis (1883–1965), kuris 1920–1939 m. surinko dokumentus iš įvairių Žemaitijos, Uplytės pavietai¹⁵ dvarų. Galima manyti, kad Kriukų valsčiaus dvarų XVI–XVIII a. dokumentus surinko kraštotyrininkas, visuomenės veikėjas, kultūros veikėjas, Šiaulių kraštotyros draugijos narys Feliksas

¹⁴ LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 2, sk. 19 / l. 9.

¹⁵ Publikacijose ir fondo aprašyme Uplytės pavietas kažkodėl priskirtas Žemaitijai, nors priklausė Trakų vaivadijai, bet ne Žemaičių kunigaikštystei.

Daugėla (1887–1967), kuris tame valsčiuje valdė žmonos paveldėto baronų Goesų Medvilionių dvaro dalį.

Straipsnio tikslas – atskleisti Kuršo baltvokiečių baronų Landsbergių įsitvirtinimą ir paplitimą Lietuvoje (XI–XX a.). Uždaviniai – nustatyti giminės kilmę (Vestfalija, Vokietija), jos paplitimą Baltijos regione, atskirų Olpės ir Kuršo linijų, Lietuvos šakos susiformavimą, patikslinti genealoginius duomenis apie kai kuriuos šeimos narius, nustatyti giminės valdytus dvarus Lietuvoje (nuo XVII a. vidurio). Straipsnyje taip pat nagrinėjamos kai kurių dvarų Upytės pavieta įsigijimo ir pardavimo aplinkybės XVIII a., o šaltiniai dėl dvarų pirkimo ir pardavimo bei paskolų suteikia informacijos apie to meto pinigų cirkuliaciją. Taikomi metodai – aprašomasis, šaltinių ir literatūros analizės, genealoginis, prozopografinis. Straipsnyje sprendžiama problema – Kuršo baltvokiečių kilmingųjų giminų kilmė, įsitvirtinimas ir paplitimas Lietuvoje. Šio atvejo analizė – Landsbergių giminės istorija atspindi Šiaurės Lietuvos baltvokiečių kilmės baronų socialinius, ekonominius ir tapatybės pokyčius nuo XVII a. vidurio iki XX a.

Tekste vartojamos vokiečių genealoginėje literatūroje nusistovėjusios sąvokos: kamienas (bendra kilmė, *Stamm*) → linija (pagrindinis giminės susiskaidymas, *Linie*) → šaka (stambesnė atskira grupė, *Ast*) → atšaka (smulkesnė dalis, susijusi su kelių kartų paveldėjimo teise, pavadinimas nuo paveldimo dvaro, *Zweig*) → „namai“ (smulčiausia grandis, identifikuojama pagal konkrečią rezidenciją ar dvarą, *Haus*), linijos, šakos pradininkas (*Stammvater*).

Giminės kilmė ir paplitimas

Genealoginėje literatūroje Landsbergių giminės pradininku laikomas Verdeno fogtas Ludolfas (1040–1080) (Heinrich Knüfermann¹⁶, Oskar Stavenhagen). Giminės istorijos tyrėjas baronas Alfredas Landsbergis (1872–1954) šia versija (1914 m. rankraštis) suabejojo ir giminės pradininku laikė Verdeno abatijos (796 m. įkūrė šventasis Liudgeris) dapiferą¹⁷ Veceliną (*dapifer Weceelinus*, 1148 m.) iš ministerialų¹⁸ sluoksnio. Taip pat jis atmetė anksčiau savo iškeltą hipotezę apie giminės ryšį su Verdeno fogtais, ankstesniais Laugendohl savininkais, ir grafu Heinrichu von der Ruhr († 796), laikydamas ją labiau legenda. Tokiu būdu seniausieji giminės nariai nuo šios abatijos pavadinimo pradžioje vadinosi *von Werden*. Antrojo Vecelio sunūs Pilypas (*Philippus castellanus in Landsberch*, *Philippus de Werdena*, paminėtas 1259, †1297/1301) gavo valdyti Landsbergo pilį

¹⁶ Tikriausiai turimas omenyje darbas: KNÜFERMANN, Heinrich. *Geschichte des Schlosses Landsberg bei Kettwig an der Ruhr*. Mülheim a. d. Ruhr, 1904.

¹⁷ Dapifer – viduramžių dvaro ūkvedys, aukštas pareigas ėjęs administracijos pareigūnas, kartais paveldimą rangą turėjęs maršalka ar dvaro valdytojas.

¹⁸ Ministerialai – specifinis viduramžių Vokietijos socialinis sluoksnis: iš pradžių nelaisvos kilmės, bet karinės ir administracinės pareigas valdovų bei vienuolynų tarnyboje ėję riteriai. Laikui bėgant gavo lenus, pareigybės tapo paveldimos, o pats sluoksnis – kilmingųjų ir tarnybiniu bajorijos segmentu (*Dienstadel*).

Bergo grafystėje, Vestfalijos žemėje (Vokietija), nuo jos pavadinimo giminė ir gavo naują – Landsbergių pavardę (*von Landsberg*) (žr. 1 lentelę, I.VII.1).

1 lentelė. *Landsbergių giminės genealoginis medis. Genealogisches...*

Stammtafel I.	
(I.)	Rudolf , etwa 1040—1080, Vogt von Werden (?).
	⋮
(II.)	Wezzel , etwa 1050—1126.
(III.)	Rudolf , 1124, 1126.
	⋮
(IV.)	Wezzel , 1148, 1150—1203, Vogt von Werden.
	?

(V.)	1. Rudolf	2. Herembert (Weßel), 1215, 1224, Vogt von Werden ?	3. Gerlach , frater advocati, 1215, 1224, 1240
(VI.)	1. Wezzel , 1223—1240, † p. 1240, Ritter, Vogt von Werden	2. Goswin , frater advocati, Ritter, 1231, 1251, 1256	
(VII.)	1. Philipp von Werden , castellanus de Landesberch, Ritter, 1259—1297, † i. 1297 u. 1315; ∞ Elisabeth, † a. 1294 VII. 1. Stammtaf. II	2. Weßel , Schulte von Barkhofen, 1259, 1265, 1287, Richter in Reddinghausen	

Stammtafel II.	
(VII.)	Philipp von Landsberg (Stammtafel I), a. Laupendahl, castellanus in Landesberch, Ritter; ∞ Elisabeth, † a. 1294 VII. 1.
(VIII.)	1. Weßel , 1294—1309, a. Erwitte, Ritter; ∞ Gertrud [v. Bolmerstein] 2. Philipp , 1291—1345, Ritter, [Geistlicher?] 3. Wilhelm , 1315—1355, Prior in Weßel, Propst in Cappenberg 4. Mechtild , 1294—1315, Nonne in Saarn 5. Reinhard , 1294 bis etwa 1361, a. Landsberg u. Laupendahl, Ritter, Bergischer Rat; ∞ Elisabeth 6. Wulfard , 1294—1303, Knappe
(IX.)	1. Heinrich , 1302—1349, a. Erwitte, Ritter; ∞ Elja Stammvater der Linien Erwitte, Belen, Gemen und Steinfurt 2. Weßel , 1309 3. Eberhard , 1309 4. Heinrich gen. Tharant, 1345—1361; ∞ Wobele, † p. 1387 5. Philipp , 1353—1367 6. Weßel , 1361
(X.)	1. Johann , 1387—1437, Jülich-Bergischer Rat; ∞ Gertrud 2. Reinhard , 1387—1429, a. Landsberg u. Laupendahl; [∞ Kunigunde v. Bornhausen] 3. Edwig , 1392—1393 4. Heinrich , 1404—1412, Amtmann zu Südenshofen
(XI.)	1. Heinrich , † etwa 1465, a. Landsberg 2. Dietrich , 1439—1480, Ritter des Hubertus-Ordens 3. Johann , [1445, ✕ 1447 Soest] 4. Reinhard 5. Wilhelm , 1438—1475, Schöffe in Siegburg; ∞ I. R. v. Steinhäus, ∞ II. Katharina v. Beverstein, a. Olpe
(XII.)	ex I. 1. Martin , a. Landsberg Stammvater der Linie Landsberg zu Landsberg, † ex II. 2. Johann , 1498—1499, † 1499, a. Olpe; ∞ Adelheid v. Klobenrath, † 1498 3. Eberhard 4. Dietrich
(XIII.)	Dietrich , 1526, † 1532, a. Olpe; ∞ Ep. 1517 V. 1. Margarethe v. Steinroth, † 1552, (Stammtafel III)

Stammtafel III.

(XIII.) Dietrich v. Landsberg (f. Stammtafel II)

a. Olpe (Weßf.), † 1532;
∞ Ep. 1517 V. I. Margarethe v. Steinroth, † 1552

I.	1. Adolf , † p. 1593, a. Olpe (Weßf.); ∞ I. Gacile v. Steinen; ∞ II. Anna v. Sael-Holstein; † 1592	2. Wilhelm , 1560 bis etwa 1600, Ritter D. D. besitzend im Trilatenischen (Hol.), a. Schlampen; ∞ Gacile v. Buttlar, kinderlos									
II.	1. Johann , † a. 1615 V. 20, a. Bieren (1); ∞ p. 1571 III. 3. Dorothea v. Tornow, † p. 1620 VIII. 6, Erbin a. Schlampen, L. d. Thomas	2. Dietrich , Komtur D. D. zu Köln, a. Olpe (Weßf.), † p. 1622 V. 22.									
III.	1. Georg (Züngen), 1615–1652, 1654 †, a. Olpe (Weßf.); ∞ Katharina v. Burjcheidt	2. Matthias , 1615, † a. 1634 V. 13; ∞ Elisabetha Haubring, † a. 1650 I. 19, L. d. Johann, a. Nipen	3. Adolf , 1615–1661, † 1673 a. VI. 12, a. Bieren (2); Martha v. Mantuffel gen. Zege, L. d. Magnus, a. Sirgen, u. d. Gacile v. Buchholtz; ∞ II. Agnesa Christina v. Keyserlingk	4. Anna , 1615; ∞ Alexander † 1632 IX. 10, a. Zangenmeeren	5. Dietrich , 1615, † 1636 VI. 25; ∞ a. 1633 III. 2, Christina † lebte p. 1654 VI. 6.	6. Dorothea , 1615, † lebte p. 1654 VI. 6.					
IV.	ex I. 1. Ernst , 1650–1688, a. Olpe u. Kettinghausen (Weßf.), a. Bieren (3), brandb. Kapt.; ∞ a. 1653 III. 24. Sophia v. d. Rede, L. d. Benneimar u. d. Si- bille Marg. v. Büthen	2. Eber- hard , † um 1633, 1659	3. Adolf, Mag- nus	4. Georg	5. Dorothea Elisabeth , † a. 1674 VI. 1650, † a. 1723 X. 8; ∞ p. 1652 VII. 20. Adolf v. Stempel, † a. 1676	6. Gacile , † a. 1674 VI. 24; ∞ p. 1675 VI. 1681, 1692 VI. 24, u. 1695 XII. 14, ∞ I. a. 1674 VI. Eberh. Joh. v. thias Heim. † 1710	7. Margarethe, Helene , † 1681, 1692 VI. 24, u. 1695 XII. 14, ∞ I. a. 1674 VI. Eberh. Joh. v. thias Heim. † 1710	8. Margarethe , † 1674 VI. 24, u. 1695 XII. 14, ∞ I. a. 1674 VI. Eberh. Joh. v. thias Heim. † 1710	9. Margarethe , † 1674 VI. 24, u. 1695 XII. 14, ∞ I. a. 1674 VI. Eberh. Joh. v. thias Heim. † 1710	10. Christoph , † 1695 XII. 14, ∞ I. a. 1674 VI. Eberh. Joh. v. thias Heim. † 1710	11. Johann Ernst , 1681 † 1695 XII. 14, ∞ I. a. 1674 VI. Eberh. Joh. v. thias Heim. † 1710
V.	1. Johann Adolf , 1673, † 1727, a. Ketting- hausen (Weßf.); ∞ Katharina Marg. v. Syberg, kinderlos	2. Moriz Ernst , 1673–1698, † a. 1727 II. 14, Domherr	3. Otto Adolf , Stamm- vater des westf. Häufes Olpe	4. Sibylle Margarethe , seit 1673 IV. 10, Urulinerin in Köln	5. Anna Katharina , † p. 1727 VIII. 6, ∞ a. 1702 VI. 24. Eberhard Heim. v. Stempel, † a. 1723 X. 8.	6. Margarethe , † p. 1723 X. 8; ∞ Joh. Gottfried v. Stempel, † a. 1734 X. 5, Arren- dator a. Edhof	7. Agnesa Elisabeth , † 1744; ∞ Emmerich Joh. v. Sacken, † 1744 X. 20, † a. M.-Witzgau				

Stammtafel IV.

IV. Eberhard, (IV. 2., Stammtafel III), † i. 1652 II. 15. u. VII., seit 1652 II. 15. a. Pomuß
u. Dylowkow (Lit.); ∞ Anna Margaretha v. Tiefenhausen, 1652–1679 (∞ II. i. 1656
VI. 18. u. 1664 III. 13. R. R. Syruc, L. d. Johann, a. Elley, u. d. Elisabeth v. Brand

V. Georg (Jerzy), 1679, a. Pomuß u. Dylowkow (Lit.); ∞ R. R.

VI. 1. Michael,	2. Adalbert, (Wojciech), 1723, † a. 1740, a. Karlüber u. Pomuß (Lit.); ∞ R. R.	3. Johann-Georg, (Jan-Jerzy), 1716 bis 1740, a. Pomuß; ∞ I. R. R.; ∞ II. R. R.	4. Rafael-Franz, † 1754 i. IV. 22. u. VI. 24, a. Albrichtow u. Judejst (Lit.); ∞ a. 1741 Maria Elisabeth v. Schroeder
-----------------	--	--	---

VII. 1. Georg	2. Kasimir (Stammfolge A)	3. Boguslaw, a. Uzorty (Lit.)	4. Rafael, 1764, a. Albrichtow u. Bogryszel (Lit.); ∞ Kon- stantia Kulejsa	5. Joseph, a. Judejst (Lit.), lebte
---------------	------------------------------	-------------------------------------	--	---

(Stammvater der poln. 6–8 f. Ann.
Linie)

Iš šios Landsbergo pilies giminės kamienio ilgainiui susidarė kelios pagrindinės lini-
jos – Olpės I ir II (Šiaurės Reino-Vestfalijos žemė), Kuršo (iš jos susiformavo naujos
Lietuvos ir Danijos šakos, taip pat atstovai Ingrijoje (Rusija)¹⁹ ir Lenkijoje), Hanoverio

¹⁹ Rusijos imperijos dvarininkų sluoksnyje įsitvirtino Vilhelmo Landsbergio (Wilhelm* Friedrich Reinhold (Rodion), 1768–1835, iš Kuršo linijos Vykselės šakos) palikuoniai. Jis Rygoje 1790 m. vedė generolo Modesto Matjevičiaus Okulovo (1765–1812, žuvo Borodino mūšyje Rusijos ir Prancūzijos kare) našlę Aną Julijoną Berg (Anna Juliane v. Berg, 1774–1835), kilusią iš baltvokiečių baronų. Jo sūnus Petras (1793–~1830) vedė Teresę, lenkų leitenanto Kazimiero Makovskio dukrą (STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 666). Petro Landsbergio vaikų krikšto metrikų išrašuose minimos šios pareigos: 88-ojo Petro pėstininkų pulko (88-й пехотный Петровский полк) papulkininkio – 1818 m., majoro – 1821 m., rūmų patarėjo (надворный советник, septinta klasė rangų lentelėje iš 14) – 1827, 1830 m. (LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 856, l. 5, 7, 9, 11).

(pagrindinė šaka išnyko 1866 m., gretimos atšakos palikuoniai gyvuoja Nyderlanduose). Olpės ir Kuršo linijos glaudžiai susijusios, visų pirma Kuršo linijos pradininkai XVI a. kilo iš Olpės. Kai Olpės I linija baigėsi Bertoldu (nepaliko vyriškos lyties palikuonių), Johano anūkas Ernstas (1630–1695) 1666 m. grįžo ir įkūrė Olpės II liniją, kuri baigėsi Johanu Ernstu (*Johann Ernst von Landsberg*, 1745–1788). Jis taip pat nepaliko vyriškos lyties palikuonių, 1788 m. perleido leninę valdą savo sūnėnui baronui Bernhardui Hasenbachui. Be paminėtų pagrindinių linijų, egzistuoja šeimų, turinčių tą pačią pavardę, tačiau nesusijusių su minėtais Verdeno vaitais ir naudousių kitus herbus²⁰.

Landsbergiai Livonijoje, Kurše ir Lietuvoje, Lenkijoje

Seniausias žinomas Landsbergis Livonijos ir Lietuvos kontekste buvo aprašytas 1375–1378 m. Tai Hermano Vartbergės kronikoje paminėti Vokiečių ordino Livonijoje riteriai *Johannes Lanzeberg* ir *Fridericus de Missen*, jų palydovas *Billene*, 1374 m. pabėgęs pas lietuvius su visais ginklais, daiktais ir arkliais, pavogtais iš Kandavos fogto. Jau 1378 m. minima, kad Landsbergis pabėgo iš Lietuvos ir sugrįžo į Vokiečių ordiną²¹. Čia kalbama apie nenustatytą giminės narį²². Daugiau duomenų apie Landsbergius Livonijoje iki XVI a. nėra.

Kuršo linijos pradininkas Vilhelmas Landsbergis (*Wilhelm von Landsberg*, minimas 1560–1600, XIV karta (1 lentelė, III.I.2)) įstojo į Vokiečių ordiną, o per jį pateko į Livoniją²³, dalyvavo Livonijos karo (1557–1583, prieš pat Livonijos konfederacijos žlugimą) sunkiose kovose su Maskvos valstybės kariuomene. Po Ordino sekuliarizavimo Vilniaus vaivada, LDK kancleris Mikalojus Radvila Juodasis (1515–1565) Cėsių pilyje 1562 m.

²⁰ *Kurzer Überblick über die Geschichte derer von Landsberg Beilage zum Entwurf einer Stammtafel der Familie von Landsberg. Von Alfred Freiherr von Landsberg – Velen a. d. Hause Steinfurt*. 1914. In LNA LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 855, l. 15–15v; *Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie*. Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012, S. 7, 22–26, Abb. 1.

²¹ HERMANNUS. *Vartberges Hermaņa Livonijas hronika = Hermannii de Wartberge Chronicon Livoniae*. No latīņu val. tulk., priekšv. un koment. sarakst. Ēvalds MUGURĒVIČS. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2005, lpp. 130–131, 152–153.

²² STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 653.

²³ Tikslūs gyvenimo metai nežinomi. Apie jo jauną amžių byloja faktas, kad sekuliarizacijos metu jis ėjo pareigas Vokiečių ordine. Žr. STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 651, 653.

balandžio 3 d. Vilhelmui suteikė nedidelę Vijciemo (vok. *Wiezemhof*)²⁴ valdą su 10 valsčių šeimų (ūkių su žeme, prievolėmis ir sodybomis) Uždauguvio kunigaikštystės Triakatos pilies apygardoje (dab. Valmieros kr. sav.), vėliau Salaspilio pilyje (vok. *Kirchholm*) 1571 m. rugsėjo 10 d. LDK lauko etmonas, Livonijos vaivada Jonas Jeronimas Chodkiewiczus (*Jan Hieronim Chodkiewicz*, ~1537–1579) pridėjo dar du ūkius.²⁵ Landsbergis šią valdą dar turėjo 1601 m.²⁶ Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštis Gothardas Ketleris 1566 m. spalio 25 d. Bauskės pilyje už ištikimą tarnybą Vilhelmui paskyrė nedidelę neivardytą valdą Slampės apyl. (vok. *Schlampen*), Kurše, kuri vėliau žinoma kaip Vykselės dvaro valda (vok. *Wiexeln*, lat. *Viksele*) (dab. Tukumo kr. sav.) (2 pav.). Sutuoktiniai Vilhelmas Landsbergis ir Cecilija Butler (*Cäcilie v. Buttlar*) vaikų neturėjo, tad dvarą 1571 m. testamentu abiejų valia paliko dukterėčiai Dorotėjai (*Dorothea Tornow*), kuri ištekėjo už Kuršo kunigaikščio dvariškio (*Page des Herzogs von Kurland*) Johano Georgo Landsbergio (*Johann Georg (Jürgen) Landsberg*, †1615, brolio Adolfo (~1522–1595)²⁷ sūnus, iš Olpės, XV karta (1 lentelė, III.II.1))²⁸, kuris susilaukė palikuonių. Jo sūnus Adolfas (*Adolf von Landsberg*, 1590–1673, XVI karta, 1 lentelė, III.I.3) buvo vedęs 2 kartus (A. Landsbergis teigia, kad būta ir trečios tikėtinios santuokos su Dorotėja Butler), susilaukė 13/18 vaikų²⁹, 1620 m. spalio 17 d., pateikęs protėvių kilmės įrodymą (buvo reikalavimas pateikti 16 protėvių (po 8 iš tėvo pusės ir 8 iš motinos pusės) pavardžių sąrašą)³⁰, buvo

²⁴ O. Stafenhagenas nurodo dvarą *Wiezenhof*, tačiau tokio nebuvo aptikta, tikriausiai turi būti *Wiezemhof* (Valkos kr. sav.).

²⁵ 1599 m. kilmingųjų privilegijų revizijoje (*revisio privilegiorum nobilitatis*) parašyta: *Ex munitionibus bonis districtus Tricatus Nobilis Wilhelmus a Landsberg, fr. ord. Teutonici, produxit litteras pergameneas administratoris Chodkiewicz, qui confirmat ipsam donationem ab illustri duce Nicolao Radziwill – produxenti Landsberg factam decem familiarum – in Tricatus districtu sitarum. Vendac. 3. IV. 1562. Addit dn. administrator Chodkiewicz illo duas familias in eodem districtu. Kirchholmii 10. IX. 1571 (Gen. Jahrb. 1907, S. 44, Nr. 814). Žr. STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 653.*

²⁶ Triakatos pilyje 1561–1577 m. buvo įsikūręs lenkų ir lietuvių garnizonas, o 1577–1582 m. – Maskvos valsčių kariuomenė, kuri nusiaubė apylinkes. Per ATR ir Švedijos karą 1600 m. Triakatą užėmė švedai.

²⁷ *Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie*. Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012, Abb. 2.

²⁸ STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 651, 653.

²⁹ Pateikiami įvairūs skaičiai: O. Stafenhagenas nurodo 11 vaikų, rankraštinėse genealoginėse lentelėse – 13 (LNA LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 855, l. 28; f. 640, ap. 3, b. 2566, l. 2, Tab. I), A. Landsbergis – 18 (iš pirmosios santuokos su Marta – 10; iš antrosios santuokos su Agniete – 8) (*Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie*. Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012, S. 13, Abb. 2).

³⁰ Tyrėjas A. Landsbergis nurodo didesnę skaičių – 64 (tai, atrodo, mažai tikėtina) (*Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie*. Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012, S. 19), patikimesnis skaičius – 32, nurodytas archyviname dokumente (LNA LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 855, l. 20). Žr. publikaciją leidinyje: VASILIAUSKAS, Ernestas; DZENIS, Agris. *Baronų Landsbergių giminės Lietuvos šakos dokumentai Latvijoje*.

registruotas į Kuršo riterijos pirmąją klasę (taip oficialiai įteisinta Kuršo linija). Adolfo sūnūs pradėjo tris naujas šakas – vyriausias Eberhardas / Eduardas (*1625) – Lietuvos (taip pat ir Lenkijos), Georgas (1631–1716) ir Magnus (*1635) – Vykselės, Gerhardas Konradas (*1635) – Danijos, Ernstas (1630–1695) išmirus Olpės I linijai pradėjo naują Olpės II liniją³¹. Vykselės dvaro savininko Adolfo Landsbergio (1590–1673) 1654 m. papildytame testamente buvo paminėtas tik sūnus Ernstas (*Ernst von Landsberg*, dvaro paveldėtojas), testatoriaus antroji žmona Agnietė Kristina Keizerling (*Anges Christine v. Keyselingk*) ir šešios dukros (neįvardytos)³². Apie kitus duomenų nėra, jie tikriausiai buvo paminėti pirminėje testamento versijoje. Papildomos informacijos randame LVVA genealoginėje lentelėje (Tab. III), kur prie Adalberto (Vaitiekaus) nurodyta, kad 1723 m. visi trys broliai – Adalbertas, Johanas Georgas (*Jan Jerzy*) ir Rapolas Pranciškus (XIX karta) – atsisakė savo teisių į Vykselės dvarą giminaičio Adamo Frydricho Landsbergio (*Adam Friedrich von Landsberg*, 1679–1745) naudai. Šis sandoris galutinai užbaigtas 1740 m. (LNA LVVA, 640–3–2566, Tab. III).

2 pav. Vykselės dvaro sodybos ponų namas (Tukumo kr. sav.).
1916 m. Fotografas nežinomas. *Lost Places & Unlost Places*

Šeimai Vykselės dvaras (2 pav.) priklausė iki XIX a. vidurio, kai mirė paskutinis Landsbergių Vykselės šakos (*Haus Wiexeln*) vyriškos lyties palikuonis Frydrichas Karlas (*Friedrich Karl von Landsberg auf Wiexeln*, 1791–1855), kuris dar gyvas paliko dvarą savo dukrai Eugenijai (*Eugenie (Jenny*) Katharina Wilhelmine Mathilde*, 1823–1875). 1842 m. ji ištekėjo už barono Johano Štrombergo (*Johann von Stromberg*)³³, jų sūnus Osvaldas (*Oswald von Stromberg*) pardavė dvarą baronui Leonui Hanui (*Leo von Hahn*),

³¹ *Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie.* Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012, S. 13, 19–20, Abb. 2.

³² LNA LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 862, l. 52–55. Žr. publikaciją leidinyje: VASILIAUSKAS, Ernestas; DZENIS, Agris. *Baronų Landsbergių giminės Lietuvos šakos dokumentai Latvijoje*.

³³ STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels).* Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 666.

valda likviduota per Latvijos žemės reformą 1920 m.³⁴ Dvaras priklausė Džūkstės evangelikų liuteronų parapijai (1567), pagal 1683 m. inventorių bažnyčiai mokėjo 3 pūrus nuo kiekvienos grūdų rūšies ir 3 markes. Valda buvo nedidelė, 1582 m. turėjo prievolę išstatyti lengvai ginkluotą pėstininką / šaulį (*Heckenschütze*)³⁵, ne raitelį.

Johano anūkas Eberhardas (*Eberhard / Eduard von Landsberg*, 1625–1652, Adolfo sūnus, XVII karta (1 lentelė, III.IV.2, IV.IV)) persikėlė į Lietuvą, kur 1652 m. įsigijo Pamūšio (Pakruojo r. sav., spėjama, kad prie Linkuvos) ir Dilovkovos (nenustatytas) dvarus³⁶. Eberhardo palikuonys XVIII a. per santuokas ir pirkdami Lietuvoje įsigijo ir kitus dvarus: anūkas Vaitiekus (Adalbertas, 1678–1740 (1 lentelė, IV.VI.2)) valdė Pamūšio, Karluberos (nenustatytas), 1740 m. nusipirko Darginių, jo brolis Rapolas Pranciškus 1741 m. – Albrechtavo (Lieporų), Judeikių (Lieporų) (abu Joniškio r. sav.), Kazimieras (Vaitiekiaus sūnus, Triškonių atšakos pradininkas) iš dėdės Rapolo Pranciškaus paveldėjo Judeikių, nusipirko Triškonių (1790) (Pakruojo r. sav.), Rapolas – Vengriškių (1760), Kazimieras* Kasparas Ignatas (1766–1842, Rapolo sūnus ↓) – Kompanščiznos (1797) (buv. Senosios Linkuvos, dab. Vaižgantai, Pakruojo r. sav.), jo sūnus Ignatas Rapolas (*1804) – Impolės (Pakruojo r. sav.), Boguslavas (1717–1796, Rapolo brolis ↓) – Užortų (1760) (nenustatytas) dvarus (4 lentelė, 3 pav.).

XVIII a. pirmojoje pusėje nemažai Landsbergių perėjo į katalikybę, sulenkėjo, vedė vietos bajorės katalikes (kaip ir patys, nedidelių valdų savininkų dukras). Antai Rapolas Landsbergis (*1715³⁷, XX karta (1 lentelė, IV.VII.4); Lieporų Albrechtavo, Vengriškių dvarų savininkas) 1756 m. spalio 22 d. Pašvitinio katalikų bažnyčioje vedė Latveliškių dvaro savininko dukrą katalikę Konstanciją iš Kuliešų³⁸. Taip ši genealoginė šaka vokiškoje literatūroje vadinama *lenkiška* (1 lentelė). XVIII a. pasižymėjo kaip naujų dvarų įsigijimo ir Landsbergių ekonominio sustiprėjimo etapas (apie tai byloja LMAVB saugomi dokumentai ↓). Atsivertimas į katalikybę Landsbergiams leido kopti karjeros laiptais – gavo naujas pareigybės ir titulus. Jei neatsižvelgsime į abejotiną paminėjimą apie Kauno sargybininką (*stražnik*) Rapolą Landsbergį 1738 m., tituliniai rangai šioje šeimoje fiksuojami tik 1741–1794 m. Antai Rapolas Pranciškus Landsbergis buvo Kijevo vaivadijos sargybininkas (1741 m.), Rapolas Landsbergis – ilgametis Kijevo (1763 m.), Livonijos

³⁴ THÖNISS, Thomas. Herrenhäuser in Kurland, Lettland S–Z. In *Lost Places & Unlost Places* [žiūrėta 2026-01-09]. Prieiga per internetą: <https://www.lost-unlost-places.de/baltikum-1/kurland-lettland-litauen/kurland-s-z/>

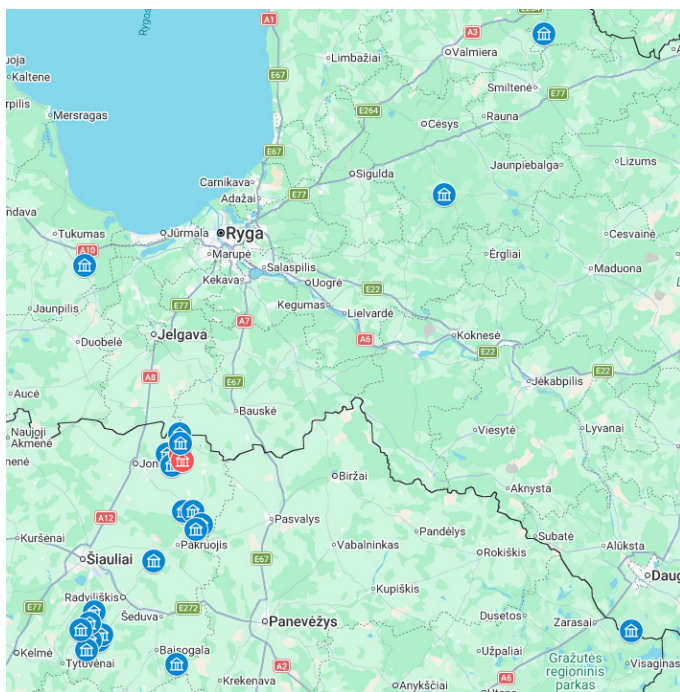
³⁵ *Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie*. Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012, S. 18.

³⁶ STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammelns)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 648–651, 659–660.

³⁷ Mirimo data nežinoma, paskutinį kartą Kriukų RKB gimimo, santuokos ir mirties metrikų knygoje (1763–1799 m.) kaip krikštavėvis ar liudininkas paminėtas 1782 m. rugsėjo 2 d., toje pačioje knygoje jo mirties įrašas neaptiktas (LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 2, sk. 200).

³⁸ LVIA, f. 1999, ap. 3, b. 89.

(1763 m.) ir Upytės (1772–1793 m.) sargybininkas, Kristupas (*Krzysztof Landsberg*) – Upytės išdininkas (1767 m.), o minėto Rapolo sūnus Juozapas (*Józef Kazimierz Landsberg*) – Upytės sargybininkas (1788–1794 m.). Apskritai tai gana kuklios šeimos narių pareigybės, kurios rodo tik vietines – pavietai reikšmės pareigūnų pareigas, užimamas tik XVIII a. antrojoje pusėje³⁹. Galiausiai Rapolo atšakos palikuoniai svarbesnių pareigų nuo XIX a. pradžios neužėmė.

3 pav. Landsbergių giminės dvarai (XVI a. antroji pusė – XX a. pirmoji pusė) Latvijoje ir Lietuvoje. Google My Maps. Sud. E. Vasiliauskas

Atskirai reikia aptarti tapatybės transformacijos (evangelikas liuteronas⁴⁰ → katalikas, vokiečiai → „lenkas“, tačiau priklauso Kuršo riterijos luomui) ir integracijos į LDK visuomenę XVIII a. reiškinį. Tai neretai pasitaikantis reiškinys (nedominuojantis) to

³⁹ BŁASZCZYK, Grzegorz. Landsbergowie: Niemcy, Polacy i Litwini. In *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Krzysztof Boroda, Piotr Guzowski, Marzena Liedke. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2018, s. 48–49.

⁴⁰ Žinoma, kad Kuršo linijos pradininkas Adolfas (~1522–1595) perėjo į liuteronybę po 1555 m. Jo pirmoji žmona Cecilija Štein (*Cäcilia von Steinen*) buvo uoli katalikė, dar 1555 m. minima kaip gyva. Antroji jo žmona buvo Ana Štal-Holšteina (*Anna von Stael-Holstein*) iš Bernštėgo (*Bernsteg*) arba Bierenštėroco (*Bierensterz*) giminės prie Diuno (*Dhiinn*), kuri buvo evangelikė ir tikriausiai paskatino savo vyrą pereiti į protestantizmą. Dėl to Alberto santykiai su dvasininkija ir savo lenkininkais (vasalais) ypač pablogėjo (*Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie*. Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012, S. 15).

meto Lietuvos visuomenėje, šiuo atveju pasienio regione su Kuršu. Nuo 1668 m. iki XVIII a. septintojo dešimtmečio ATR pradėta laipsniškai siaurinti evangelikų teises, stiprėjo visuomenės daugumos (katalikų) represinė laikysena jų atžvilgiu⁴¹. Tad dėl karjeros galimybių kai kurios baltvokiečių giminių šeimos (dalis Landsbergių, Grotusų, Goesų ir kt.) perėjo katalikybėn, sudarė mišrias santuokas, gavo pareigas, integravosi į LDK bajorų luomą, tačiau didžioji dalis (tarp jų ir kai kurios Landsbergių, Grotusų, Goesų ir kt. šeimos) šio kelio nepasirinko – liko evangelikais liuteronais, vokiečiais, glaudžiai susijusiais su Kuršo riterijos luomu.

Gana daug šaltinių yra apie Upytės pavieto sargybininką Rapolą Landsbergį (*Rafael von Landsberg*, *1715), kuris iš dėdės Rapolo Pranciškaus (1 lentelė, IV.VI.4) 1754 m. paveldėjo Lieporių Albrechtavo dvarą (pardavė 1763 m.), o jo brolis Juozapas (*1716) – Judeikių dvarą⁴². Taip pat Rapolas 1760 m. įsigijo Vengriškių dvarą (visi Joniškio r. sav.), o 1779–1781 m. iš Vilniaus vaivados kunigaikščio Karolio Stanislovo Radvilos už 639 sidabrinius talerius ir 2 grašius nuomojosi Latveliškių dvarą⁴³.

Įdomios informacijos apie Rapolo sūnų, Vengriškių dvaro paveldėtoją, Judeikių dvaro savininką Juozapą Landsbergį (1761–1828, XXI karta, taip pat ėjo Upytės pavieto sargybininko pareigas 1788–1794 m.) suteikia LVVA saugomos genealoginės bylos dokumentai⁴⁴. Raudonu rašalu papildomai parašyta, kad jis su „merga“ susilaukė nesantuokinių sūnų, taip pat papildomai juodu rašalu parašyta, kad baronas su valstietė susituokė vėliau – 1811 m.⁴⁵ ir taip įteisino vaikus. Originalus tekstas: *Jósef, Strasznik v. Upita. / Erb. a. Wengeriszki. / Gem. 1811. Eine Magt, mit der er die gesandte Sohne vor der später abgeschlossenen [...]* ⁴⁶. Kriukų vidurinės mokyklos ilgametė mokytoja Elena Bajoriūnaitė-Rudienė Kriukų RKB metrikų knygose ir kituose šaltiniuose (genealoginės svetainės) surinko informaciją apie jiems gimusius devynis vaikus 1791–1804 m. (Marijona, Elena, Jonas, Konstancija, Tomas, Ona, Kazimieras, Juozapas Motiejus, Amelija). Iš krikšto metrikų knygų sužinome, kad toji tarnaitė buvo valstietė Kotryna Bajelytė (~1766–1826) iš dvarui priklausiusio Skakų kaimo, tėvas nurodytas ne visais atvejais (prie tėvo parašyta *JUmi Thori*), tik motina (*ex Ilegitimo toro*), prie kai kurių įrašo kai-rėje pridėtas kryželis (4–5 pav., 2 lentelė).

⁴¹ LUKŠAITĖ, Ingė. Reformacijos Lietuvoje raida ir evangelikų bažnyčių istorija XVI–XVIII a. In *Lietuvos evangelikų bažnyčios: istorijos metmenys*. Sudarė Arthur Hermann. Vilnius: UAB Baltų lankų leidyba, 2003, p. 127.

⁴² STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 660.

⁴³ LMAVB, f. 37-6709, l. 1–3; f. 37-7725, l. 1.

⁴⁴ LNA LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 855.

⁴⁵ Patikrinus Kriukų RKB 1799–1821 m. santuokos metrikų knygą rastas įrašas, kad 1811 m. rugpjūčio 29 d. Juozapas Landsbergis susituokė su Kotryna Bajelyte, liudininkais įvardyti parapijos bajorai Jonas Leparskis, Anupras Satkauskis, Anupras Goscickis. Visi, išskyrus jaunąją, pasirašė. Žr. Kriukų RKB santuokos metrikų knygą (1799–1821 m.). LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 5, l. 41.

⁴⁶ LNA LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 855, l. 22.

na Lepasinka Majus An 1797 Gegužės
 6 Ego Josephus Lipinskius Dan Jan Baptistas Janarthon Nomin
 Thomam Wm Thon Batis old Joseph Landsberg Nomin Ctha
 rine Bajalicie Pa Joannu Knykaiunas von Roralia Bajalic

4 pav. Tomo Landsbergio 1797 m. gegužės 6 d. krikšto įrašas Kriukų RKB knygoje. LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 3, sk. 142 / l. 71v

5 pav. Vengriškių dvaro sodyba ir Skakų kaimas. 1944 08 20. LCVA/NARA, RG 373 GX2685B, Nr. 347

Iš tų pačių knygų sužinome, kad Juozapas susilaukė ir daugiau nesantuokinių vaikų su to paties Skakų kaimo valstietėmis Rozalija Jatulyte, Elžbieta Jatulyte (šiais atvejais tėvas nurodytas) ir, tikėtina, Magdalena Bajelyte, Brigita Bajelyte ir Terese Jatulyte (šiais atvejais tėvas nenurodytas) (2 lent.). Juozapas mirė Vengriškių dvare 1828 m. lapkričio 28 d., palikęs tris sūnus – Joną, Tomą, Juozapą ir keturias dukras – Eleną, Marijoną, Oną, Anelę. Palaidotas Kriukų miestelio kapinėse⁴⁷. Kaip matome, Juozapas Landsbergis išsisknijusių luominių skirtumų nepaisė, su keliomis valstietėmis susilaukė vaikų, kurių vieną, praėjus 20 metų (1811 m.) nuo pirmojo vaiko gimimo, vedė. To meto luominėje visuomenėje tai buvo labai reta išimtis. Nepadėjo, matyt, ir kunigo „moralinis auklėjimas“. Tokių baltvokiečių kilmingųjų santuokų su žemesnio luomo asmenimis XIX a. fiksuojama ir daugiau: Klemensas Pranciškus Grotusas (*1775) vedė Elžbietą Brazyulytę; Juozapas Nikodemus Goesas (1805–1877) 1844 m. antrą kartą vedė Jonišio miestietę Brigitą Čepulytę (*~1822), taip pat 1847 m. ištekino dukrą Konstanciją Julijoną (*1827) už antrosios žmonos brolio Martinijono Čepulevičiaus (*~1817). Reikia pažymėti, kad Kriukų parapijoje didžioji dalis stambių ir vidutinių dvarų priklausė evangelikams liuteronams, išskyrus smulkias bajorkaimių valdas – katalikams, tad Katalikų Bažnyčios įtaka XIX a. parapijos gyvenimui buvo gerokai mažesnė. LVVA saugomose genealoginėse lentelėse nurodyta, kad Juozapas turėjo keturis sūnus: Tomą, Kazimierą (mirė vaikystėje), Joną ir Juozapą Motiejų⁴⁸, abu ištremti į Sibirą už dalyvavimą 1831 m. sukilime⁴⁹.

2 lentelė. Vengriškių dvaro savininko Juozapo Landsbergio ir Skakų k. valstiečių nesantuokiniai vaikai. Sudaryta pagal Kriukų RKB 1784–1798, 1798–1805, 1805–1819 m. gimimų metrikų knygas. LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 3, b. 4, b. 7

Krikšto / gimimo data	kryželis ⁵⁰	Vardas	Kaimas / dvaras	Tėvas	Motina	Krikšto tėvai, pastabos
1791-09-07	+	Marijona	Skakų k.	Juozapas Landsbergis	Kotryna Bajelytė	Petras Bajelis, Elžbieta Didžiulienė; nesantuokinė
1794-10-30	+	Elena	Skakų k.	–	Kotryna Bajelytė	Kasparas Balčiūnas, Marijona Krištopaitienė; nesantuokinė
1796		Jonas	Kriukų RKB įrašų nerasta			

⁴⁷ Kriukų RKB mirties metrikų knyga (1828–1834 m.). LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 14.

⁴⁸ Genealoginėse svetainėse klaidingai nurodytos jų gimimo / mirties datos: Jono – 1796 m., Juozapo Motiejaus – 1801–1805 m. Kriukų RKB krikšto metrikų knygose jų įrašų aptikti nepavyko.

⁴⁹ LNA LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 855, l. 22.

⁵⁰ Kryželis pažymėtas krikšto metrikos įrašo pradžioje (kairėje).

Krikšto / gimimo data	⁵⁰ kryželis	Vardas	Kaimas / dvaras	Tėvas	Motina	Krikšto tėvai, pastabos
1796-03-12	+	Konstancija	Vengriškių dv.	Juozapas Landsber- gis	Kotryna Bajelytė	Petras Jatulis, Rozalija Bajelytė; nesantuokinė
1797-01-31	+	Eleonora	Vengriškių dv.	Juozapas Landsber- gis	Rozalija Jatulytė	Petras Bajelis, Ma- rijona Kriščiūnienė; nesantuokinė
1797-05-06	+	Tomas	Vengriškių dv.	Juozapas Landsber- gis	Kotryna Bajelytė	Jonas Kriščiūnas, Rozalija Bajalytė; nesantuokinis
1798-01-26	+	Rozalija	Skakų k.	Juozapas Landsber- gis	Elžbieta Jatulytė	Kazimieras Jatulis, Magdalena Jatulienė; nesantuokinė
1798-02-08	+	Julijona	Skakų k.	–	Magdalena Bajelytė	Juozapas Bajelis, Magdalena Bajelytė; nesantuokinė
1799-01-17	+	Ona	Vengriškių dv.	Juozapas Landsber- gis	Kotryna Bajelytė	Tomas Kulikauskas, Magdalena Bitytė; nesantuokinė
1800-02-28		Kazimieras	Vengriškių dv.	–	Kotryna Bajelytė	Tomas Rudys, Ma- rijona Kriščiūnienė; nesantuokinis
1801		Juozapas Motiejus	Kriukų RKB įrašų nerasta			
1803-11- 08/09		Viktorija	Skakų k.	–	Brigita Bajelytė	Jonas Kriščiūnas, Magdalena Jatulienė; nesantuokinė
1804-05-15		Anelė	Vengriškių dv.	Juozapas Landsber- gis	Kotryna Bajelytė	Pranciškus Jablonskis, Magdalena Bajelytė; nesantuokinė
1806-11- 25/26		Petras Feli- cijonas	Vengriškių dv.	–	Teresė Jatulytė	GD Simonas Lepars- kis, Ona Didžiulienė; nesantuokinis

Prie kai kurių Skakų k. valstiečių krikšto metrikų (tikrintas 1787–1809 m. laikotarpiu) įrašyti krikštą tėvai – Landsbergių šeimos nariai, netekėjusios moterys, tikriausiai Juozapo seserys, apie kurias duomenų genealoginėse lentelėse nėra ↑. Taip pat krikšto tėvais paminėti valstiečiai Jatulis, Bajelis, tikriausiai šių valstiečių artimi giminaičiai, nuo kurių Landsbergis susilaukė vaikų. Ten, kur krikšto tėvu įrašytas Juozapas Landsbergis, visada krikšto motina įrašyta valstietė Rozalija Bajelytė (3 lentelė). Šie įrašai byloja apie susiklosčiusius giminystės ryšius, kurie buvo sutvirtinami vaikams parenkant krikšto

tėvus. Jų spėjamiems giminystės ryšiams nustatyti reikia atlikti papildomus genealoginius tyrimus, peržiūrėjus 1795, 1811, 1816, 1834 m. „sielų“ revizijas ir metrikų knygas, taip pat ir palikuonių DNR tyrimus. Bajelių pavardė (pagal 1959 m. surašymą) tankiausiai fiksuota Linkuvos r. Patikrinus XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios Linkuvos RKB krikšto metrikų knygas, ši pavardė nebuvo aptikta. Apie asmenų tokia pavarde perkėlimą į Linkuvos apylinkes byloja Senosios Linkuvos dvaro (sav. Landsbergis) 1811 m. „sielų“ revizija, kurioje parašyta, kad trys valstiečiai – Tadas (Jono sūnus), Andrius ir Kazimieras (Jurgio sūnus) Bajeliai yra nupirkti (iš ko, nenurodyta).⁵¹

3 lentelė. *Skakų k. valstiečių krikšto įrašai, kuriuose tarp krikštėvių minimi Landsbergių šeimos nariai. Sudaryta pagal Kriukų RKB 1784–1798, 1798–1805, 1805–1819 m. gimimų metrikų knygas. LVIA, f. 1198, ap. 1, b. 3, b. 4, b. 7*

Krikšto data	Vardas	Kaimas / dvaras	Tėvas	Motina	Krikšto tėvai
1787-04-15	Veronika	Skakų k.	Stanislovas Jatulis	Magdalena Didžiulytė	Jonas Kriščiūnas, MD Agnietė Landsbergytė
1788-06-01	Jonas	Skakų k.	Kazimieras Bajelis	Rozalija Banelytė	Jonas Kriščiūnas, MD Agnietė Landsbergytė
1791-07-11	Petras Paulius	Pavirčiuvės dv.	Tadas Zangalavičius	Anna Skobecka	MD Juozapas Landsbergis, Rozalija Bajelytė
1791-07-13	Juozapas	Skakų k.	Petras Bajelis	Magdalena Krupšentytė	MD Juozapas Landsbergis, Rozalija Bajelytė
1791-10-04	Magdalena Agnietė	Stagarų / Skėkų k.	Andrius Jatulis	Elžbieta Kaziulytė	Petras Jatulis, MD Agnietė Landsbergytė
1793-03-11	Pranciškus	Skakų k.	Kazimieras Bajelis	Rozalija Banelytė	Boguslavas Landsbergis, Rozalija Landsbergytė, Petras Bajelis, Elžbieta Jatulytė

⁵¹ LVIA, f. 515, ap. 25, b. 414.

Krikšto data	Vardas	Kaimas / dvaras	Tėvas	Motina	Krikšto tėvai
1797-08-14	Viktorija	Kriukai	Tomas Rudis	Margarita Bajelytė	MD Juozapas Landsbergis, Rozalija Bajelytė
1802-11-06	Dominykas	Skakų k.	Kazimieras Bajelis	Rozalija Banelytė	Dominykas Didžiulis, Marijona Landsbergytė
1802-12-07	Juozapas	Skakų k.	Jonas Banelis	Rozalija Žiuraitytė	Petras Jatulis, Marijona Landsbergytė
1803-01-10	Konstantinas	Skakų k.	Kazimieras Jatulis	Agota Venislovaitė	Jonas Landsbergis, Konstancija Didžiulienė
1807-04-27	Tadas	Skakų k.	Jonas Banelis	Rozalija Žiuraitytė	Kasparas Bajelis, GD Marijona Landsbergytė
1807-11-07	Elžbieta	Skakų k.	Kazimieras Jatulis	Agota Venislovaitė	Kasparas Bajelis, Elena Landsbergytė (Vengriškių dv.)
1807-12-09	Apolonija	Skakų k.	Petras Jatulis	Apolonija Ramauskaitė	Jonas Jatulis, GD Marijona Landsbergytė
1809-05-12	Eleonora	Skakų k.	Petras Jatulis	Liudvika Ramauskaitė	Jonas Jatulis, GD Marijona Landsbergytė

Juozapo sūnus Tomas Landsbergis⁵² (1797–1851) su Marijona Kerbedyte susituokė 1826 m. kovo 2 d. Naujamiesčio bažnyčioje, Vengriškių dvare gyveno iki 1841 m. (pagal Kriukų RKB metrikų knygų įrašus), galiausiai jį pardavė baronui Grotusui (jo motina

⁵² G. Blašcykas klaidingai nurodo, kad tik šio Tomo (*1798) brolis Jonas (*1796) turėjo palikuonių, kurių vienas buvo Tomas (*1820) (visos nurodytos datos yra netikslios), kuris susilaukė toliau minimų palikuonių. Taip pat klaidingai dukras Leokadiją (1837–1883), Kazimierą (1828–1890)) priskyrė tėvui Juozapui, nors iš tiesų tai jo sūnaus Tomo (*1797) dukros. Žr. BŁASZCZYK, Grzegorz. Landsbergowie: Niemcy, Polacy i Litwini. In *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Krzysztof Boroda, Piotr Guzowski, Marzena Liedke. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2018, s. 41–42.

buvo Elžbieta Landsbergytė (1737–1789, iš kokio dvaro atvyko nenustatyta)). Jo vaikai vėliau žinomi kaip gana stambūs Šiaulėnų valsčiaus žemvaldžiai: Stanislovas Mykolas (~1835–1899) buvo Šiaulėnų dvaro savininkas (523,25 deš. geros žemės, 394,025 deš. blogos, 384,25 deš. miško), jo žmona Salomėja – Sulikų dvaro (406 deš. geros žemės, 331,5 deš. blogos, 215 deš. miško), Vaclovas (1845–1894) – Klieriškių dvaro su Ocokičių ir Mintautų palivarkais (532 deš. geros žemės, 426 deš. blogos, 281 deš. miško), Julijonas Aleksandras (1840–1908) (532 deš. geros žemės, 200 deš. blogos, 281 deš. miško; visi Radviliškio r. sav.)⁵³.

XIX a. Landsbergiai žinomi Šiaulių ir Panevėžio (buv. Upytės pavietas) apskrityse, t. y. jų nuo seno gyvenamose vietovėse. Kai kurie iš jų pasiliko Lietuvoje, kiti atliko tarnybą Rusijos imperijos kariuomenėje (Triškonių, Kompanščiznos, Šiaulėnų atšakos) arba pasirinko kunigo kelią, arba įsikūrė Sankt Peterburge (vėliau Jamburge). Nemažai šeimos narių dalyvavo abiejuose XIX a. anticariniuose sukilimuose – 1830–1831 m. ir 1863–1864 m., todėl buvo represuoti. Be minėtų Jono ir Juozapo Motiejaus (t. Juozapas ↑), Kazimieras Landsbergis (Kazimieras Juozapas Mykolas, 1803–1882, Ignoto s., Triškonių dvaras) ir Juozapas (*~1803/1806, † po 1857)⁵⁴ irgi dalyvavo 1830–1831 m. sukilime. Jis buvo ištremtas į Nerčinską Sibire, tapo batsiuviu ir vedė sibirietę. Du Landsbergiai – Gabrieliaus (1852–1916 ↓) du vyresnieji broliai Kazimieras (*1842) ir Donatas (*1844) dalyvavo 1863–1864 m. sukilime. Taip pat sukilime dalyvavo broliai Vladislovas (*1843, vėliau pasitraukė į Zakopanę (tuometė Austro-Vengrijos imperija, dab. Lenkija), ten ir mirė), Vaclovas (1848–1898, turėjo Terliškių palivarką prie Žiežmarių), sesuo Leokadija (1837–1885, gimė Vengriškių dvare, ištremta į Sibirą, kur susipažino su būsimuoju vyru Dambrausku, palaidota Vilniaus Rasų kapinėse), jų tėvas – Tomas (1797–1850, Juozapo sūnus ↑). Leokadijos dukra buvo garsioji Marcelina Rościszewska (1875–1949), geriau žinoma kaip *Landsbežanka*, kuri 1920 m. gynė Plocką nuo bolševikų invazijos. Tuo metu vis daugiau Landsbergių įsijungė į inteligentijos sluoksnį, ypač techninių mokslų. Pavyzdžiui, keturi broliai Česlovas (*Czesław*, 1878–XX a. 7 deš.), Alfredas (*Alfred*, 1881–1958/60), Aleksandras (*Aleksander*, *1881, † Antrojo pasaulinio karo metu) tapo inžinieriais, žymiausias jų – Emilis (1880–1952, t. Vaclovas (1848–1898)) buvo fabriko Varšuvos direktorius⁵⁵.

⁵³ Алфавитный список землевладельцев Ковенской губернии по 1-е сентября 1881 года. Ковно: Ковенский губ. стат. ком., 1882, с. 190.

⁵⁴ Šio asmens genealoginėje duomenų bazėje aptikti nepavyko. Jį kaip atskirą asmenį nurodo G. Blaščykas (BŁASZCZYK, Grzegorz. Landsbergowie: Niemcy, Polacy i Litwini. In *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Krzysztof Boroda, Piotr Guzowski, Marzena Liedke. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2018, s. 49). Tikėtina, kad tai tas pats asmuo, turėjęs šiuos vardus – *Kazimieras Juozapas Mykolas* (1803–1882, Ignoto s.).

⁵⁵ BŁASZCZYK, Grzegorz. Landsbergowie: Niemcy, Polacy i Litwini. In *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Krzysztof Boroda, Piotr Guzowski, Marzena Liedke. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2018, s. 41–43, 49.

XIX a. pabaigoje kai kurie Landsbergių Lietuvos šakos nariai aktyviai įsijungė į lietuvių tautinį judėjimą. Tai – Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis (1852–1916, XXIII karta) – lietuvių dramaturgas, publicistas, teatro veikėjas, vienas lietuvių dramaturgijos pradininkų. Čia galima vesti paralelę su kita Žiemgalos krašto baltvokiečių kilmės baronų Goesų šeima, kuri iki XVIII a. antrosios pusės išsaugojo vokišką tapatybę, XVIII a. pabaigoje perėjo katalikybėn, sulenkėjo, galiausiai XIX a. pabaigoje aktyviai įsijungė į lietuvių tautinį judėjimą. Jų valdytas Medvilionių dvaras (Joniškio r. sav.) tapo svarbiu lietuvių tautinio judėjimo, švietimo, kultūros, teatro židiniu Šiaurės Lietuvoje, kur, beje, ne kartą lankėsi ir Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis. Jo sūnus Vytautas Landsbergis-Žemkalnis (1893–1993, XXIV karta) – lietuvių architektas, visuomenės veikėjas, anūkas Vytautas Landsbergis (*1932, XXV karta) – žymus Lietuvos valstybės, politikos ir kultūros veikėjas, kultūros istorikas, pianistas, muzikologas. Taip pat reikia paminėti Česlovą Landsbergį (*1869, Kompanščiznos atšaka, XXIV karta) – lietuvių visuomenės, tautinio judėjimo veikėjas, bankininkas; sovietų suimtas 1946 m., tolesnis likimas nežinomas⁵⁶.

Kita – Triškonių dvaro atšaka (*Haus Trischkan*) (pradininkas Kazimieras (1740–1800), Lieporų Judeikių, Darginių, Triškonių dvarų savininkas; Rapolo pusbrolis), ilgai išliko liuteronais (1800, 1828 m. sudarytos santuokos regiono Žeimelio evangelikų liuteronų bažnyčioje), kartu išsaugojo vokišką tapatybę. Iš metrikų įrašų matyti, kad vėliau šios atšakos palikuoniai plačiai pasklido po Rusijos imperiją (Kuršo gubernija, Vilnius) ir užsienį (Kinija, Vokietija), tuokėsi įvairių konfesijų bažnyčiose – tiek Jelgavos (1875) ir Charbino (1910, Kinija) pravoslavų cerkvėse, Dvietės RKB (1884), Saldaus (1872) ir Jelgavos ELB (1908), Kenigsberge (1908). Triškonių dvarą (Pakruojo r. sav.) giminė išsaugojo ilgiausiai – iki pat 1914 m.⁵⁷

Tarpukariu Landsbergiai gyveno tiek Lenkijoje (daugiausia Vilniuje ir Varšuvoje), tiek Lietuvoje. Lietuvoje liko Lietuvos linija ir nedidelė Lenkijos šakos dalis, kuriems po 1922 m. žemės reformos palikti nedideli dvarai (iki 80 hektarų). Tai buvo Eugenijus (1880–~1960) – Mūrų dvaro savininkas, Jonas (1878–1960) – Šiaulėnų dvaro savininkas ir Leonas (1880–1941) – Sulikų dvaro savininkas. Anksčiau visi šie dvarai priklausė didelei Šiaulėnų valdai ↑. Galiausiai jie prarado šiuos dvarus 1940 m. per sovietų okupaciją⁵⁸.

⁵⁶ Enciklopedijoje buvo nurodoma neteisinga gimimo vieta – Kompanščiznos dvaras (EIDINTAS, Alfonsas. Česlovas Landsbergis. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, [žiūrėta 2026-01-11]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/ceslovas-landsbergis/>). Kreipusis E. V., informacija patikslinta. Patikrinus Joniškio dekanato bažnyčių krikšto metrikų 1869 m. knygą, įrašas rastas Senosios Žagarės bažnyčioje, kur gimimo vieta nurodyta „Zelių dvaras“ (*Мыза Зелле*). Krikšto tėvams nurodyti Naujosios Žagarės kunigas Kazimieras Aleksandravičius, Valerija Padriezaitė (LVIA, f. 669, ap. 12, b. 13, l. 337, Nr. 2). Patikrinus kartografinę medžiagą (1836, 1843, 1865 m.) tokio dvaro nerasta, tačiau rastas Zelių kaimas, priklausęs Ukrių dvarui (*Мыза Укры*, Kauno gub., Šiaulių apskr., Žagarės vlsč., teritorija nuo 1921 m. perduota Latvijai).

⁵⁷ STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland, S. 662–664.

⁵⁸ BŁASZCZYK, Grzegorz. Landsbergowie: Niemcy, Polacy i Litwini. In *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Krzysztof Boroda, Piotr Guzowski, Marzena Liedke. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2018, s. 49.

Per Antrąjį pasaulinį karą ir po jo dalis Landsbergių persikėlė į Vokietiją, iš kurios išvyko dar XVI a. Likę Lenkijos Landsbergiai po Antrojo pasaulinio karo buvo repatriuoti į Vakarų Lenkiją (pavyzdžiui, Malvina (*1885, Vaclovo), tarpukariu su šeima gyvenusi Lvoje, persikėlė į Glivicę, Aukštutinę Sileziją, prijungtą prie Lenkijos 1945 m.) ir naujomis sąlygomis pradėjo naują sunkų gyvenimą. Dauguma jų nepaliko palikuonių (išsamiau netyrinėta). Lietuvos linijos Landsbergiai tebegyvena Lietuvoje⁵⁹.

Dvarai Upytės pavietae XVIII a.

Landsbergiai nebuvo stambūs žemvaldžiai (valdė nuo kelių iki keliolikos valstiečių dūmų), o ir įsigytus dvarus neilgai turėjo (4 lentelė, 3 pav.). Ilgiausiai šeimai priklausė Vengriškių (apie 110 metų / 3 kartos) ir Triškonų (per 124 metų / nepilnos 4 kartos) dvarai. Kokios buvo jų valdos, kiek vertos, kokių ir kiek dvaro sodyboje būta trobesių, galima sužinoti iš XVIII a. antrosios pusės Upytės pavieto dvarų inventorių. Jie taip pat tarnauja kaip vertingas šaltinis tiriant valdų stambinimo procesus, ekonominius ryšius (minimos pastotės į didžiausią regiono uostamiestį Rygą), to meto regiono piniginei apyvartai (talerių vertei ir kursui) tyrinėti.

Albrechtavo (Lieporų) dvarą su Andrešiūnų, Maželių, Andriejūnų kaimais, su 5 valstiečių dūmais ir karčema Landsbergiai valdė 1741–1763 m.⁶⁰ Sutuoktiniai Rapolas Pranciškus Landsbergis⁶¹ (nurodytos Kijevo vaivadijos sargybininko pareigos) ir Marijona Elžbieta iš Šrioderių Lieporų (vad. Anusevičių) dvarą prie Lieporo upeilio 1741 m. balandžio 23 d. iš sutuoktinių Livonijos vaivadijos pastalininkio Johano Frydricho Medemo ir Emerencijos iš Riomerių⁶² nusipirko už 2 000 sidabro talerių (nurodyta vieno talerio vertė – 8 auksinai; *talarow bitych dwa tysiące z pełna dobry*

⁵⁹ Ibid., s. 44, 50.

⁶⁰ VASILIAUSKAS, Ernestas. Lieporų dvaras – baronų Grothusų rezidencija. In Dvarų kultūra: erdvės, istorija, architektūros paveldas. Sud. Dalia Klajumienė. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 2020, t. 97, p. 267, 269.

⁶¹ Pašvitinio RKB santuokos metrikų knygoje (1697–1767 m.) 1737 m. sausio 5 d. registruota Rapolo Landsbergio ir našlės Elžbietos Bolšving (*Elisabeth von Bohlschwing*) santuoka, gyvenamoji vieta nurodyta Judeikių dvaras (LVIA, f. 1999, ap. 3, b. 89, sk. 55).

⁶² Lieporų Albrechtavo dvaras pagal senųjų savininkų Leparskių pirminę pavardės formą anksčiau vadinamas *Anusevičių*, vėliau pavadinimas pakeistas į *Albrechtavo*. Šis dokumentas atskleidžia, kaip Medemai 3 atskiras valdas sujungė į vieną: 1698 m. kovo 23 d. – pagrindinį Anusevičių dvarą už 1 830 talerių nusipirko iš Kazimiero Leparskio (Stanislovo s.) iš Anusevičių ir Agnietės iš Burnevičių, 1699 m. balandžio 23 d. – Lieporų žemės sklypus už 1 500 auksinų iš Mikalojaus Petro Leparskio (Petro s.) iš Anusevičių ir jo žmonos Konstancijos iš Gerlachų, 1740 m. balandžio 23 d. – Andrešiūnų kaimą už 700 tymfų iš Jono Ščeponovičiaus Kojelavičiaus (Kasparo s.) ir jo žmonos Onos iš Gegieckų (žr. LVIA, SA-15347, l. 48v). Galiausiai Albrechtavo dvarą 1773 m. nusipirko baronas Frankas ir sujungė su savo pagrindine Lieporų dvaro (įkurtas 1539 m.) valda. Upytės pavieto 1790 m. padūmės tarifuose minimas kaip Lieporų dvaro palivarkas (VASILIAUSKAS, Ernestas. Lieporų dvaras – baronų Grothusų rezidencija. In Dvarų kultūra: erdvės, istorija, architektūros paveldas. Sud. Dalia Klajumienė. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 2020, t. 97, p. 260, 263, 268). Palivarkas pavadinimu *Albertiškiai* žymimas 1865, 1927 m. topografiniuose žemėlapiuose, neišlikęs (dab. Mygūnų II k. teritorija).

srebinę talarowey monetą, talar czekuiąc po złotych osm). Detalizuotas parduodamas turtas: dvaro sodybos trobesiai (tiek gyvenamieji, tiek ūkiniai, svirnas, tvartai, arklidės, kluonas), kuriuos reikia remontuoti; sodas su vaismedžiais ir apynynas; ariama žemė ir dirvonai, pievos, miškai ir miškeliai; tvenkiniai, kūdros, upeliai ir upokšniai; žiemkenčiai ir vasarojus, pasėti laukuose. Valdai priklausė Andrešiūnų, Maželių, Andriejūnų k. su 4 dūmais (taip pat pusės valako sklype gyveno laisvasis latvis), su 12 baudžiauninkų, minima viena pabėgusi šeima, kuri turi būti sugrąžinta, surašytos jų prievolės (nuo pusės valako – 3 dienos lažo per savaitę su porininku (*untrynik*); smulkesni ūkiai – 2 dienos per savaitę; laikotarpis – nuo Šv. Jurgio iki Šv. Martyno; pastotės į Rygą; suverpti po dvi sruogas vilnos (1–1,4 kg) arba po pusę pundelio pakulų (0,4–0,6 kg), valstybiniai mokesčiai mokami pagal nustatytą tvarką⁶³.

Šį dvarą Rapolas Landsbergis (nurodytos Kijevo pavieta sargybininko pareigos) 1763 m. balandžio 23 d. pardavė Malgūžės dvaro savininkui Ernestui Tyzenhauzui (*Ernst von Tiesenhausen*) už 3 700 talerių (patikslinta, kad tai talerio nominalo moneomis, ant kurių pavaizduoti kryžiai ir kalavijai⁶⁴, nebrokuotos, gero svorio ir prabos; *talarowey monecie całkowey, kryżowey y mieczowey, bez żadnego braku, wagi y próby dobrej*⁶⁵). Šiek tiek išsamiau apibūdinti trobesiai: *viso dvaro Albrechtavo arba Lieporų (Albrychtowo alias Lepar) dvaro trobesiai*: „Gyvenamasis namas (*rum mieszkalny*) <...> su kambariais, durimis, langais, stalais ir grindimis (*posadzkami*) ir stogu, remontas nereikalingas, durys geležiu kaustytos, grindys <...>; su klojimu gerai laikomu ir prie jo esančiomis daržinėmis; <...> su svirnais pastatytais, remontas nereikalingas, ir spynomis duryse; su abare ir tvartais (*z oborą y chlewami*)⁶⁶, remontas nereikalingas; su varykla (bravoru) ir gera pirtimi, ir palivarku (šeimynine) su piekarnia [patalpa su duonkepe krosnimis].“⁶⁷

Judeikių (Lieporų) dvarą Landsbergiai valdė 1741–1793 m. Upytės pavieta vėliauvininkas („Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ pateikiama pareigybės forma – *chorunžas, lenk. chorąży*) Ignotas Landsbergis Judeikių dvarą 1793 m. už 3 500 Olandijos talerių (*talarow bitych obrączkowych holenderskich*) pardavė Joniškio vicedekanui

⁶³ VASILIAUSKAS, Ernestas. Lieporų dvaras – baronų Grothusų rezidencija. In Dvarų kultūra: erdvės, istorija, architektūros paveldas. Sud. Dalia Klajumienė. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 2020, t. 97, p. 273; LVIA, SA-15347, l. 49.

⁶⁴ Tikriausiai turimi omenyje Ispanijos Nyderlandų patagonai (vaizduojamas įstrižas kryžius) ir Jungtinių Nyderlandų provincijų dukatai (vaizduojamas riteris su skydu ir kalaviju). Tokių monetų ir buvusių apyvartoje iki XVIII a. vidurio rasta Titonių lobyje (1615–1747) (Pakruojos r. sav.). Žr. VASILIAUSKAS, Ernestas. Nauji monetų lobių radiniai Žiemgaloje. *Numizmatika. Metraštis 2017–2022*. Vilnius, 2022, Nr. 18–21, p. 88–97, 98–121.

⁶⁵ LVIA, SA-134, l. 325–326v.

⁶⁶ Veikiausiai turimas omenyje vienas pastatas abarė (diendaržinis tvartas), kurią sudarė atskiri tvartai (pavyzdžiui, kiaulėms, galvijams ir kt.). Tokia pastatų aprašymo formuluotė aptinkama ir kituose XVIII a. dvarų inventoriuose (pavyzdžiui, Daunoravos).

⁶⁷ VASILIAUSKAS, Ernestas. Lieporų dvaras – baronų Grothusų rezidencija. In Dvarų kultūra: erdvės, istorija, architektūros paveldas. Sud. Dalia Klajumienė. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 2020, t. 97, p. 273–274; LVIA, SA-15351, l. 342v.

Juozapui Lipinskiui⁶⁸. Valdai priklausė 2 karčemos (Judeikių ir Balinės), Judeikių kaimas su 3 dūmais (15 baudžiauninkų ir dar 4 pabėgę, taip pat paminėta laisvųjų vals-tiečių šeima). Šiame inventoriuje lakoniškai išvardyti Judeikių dvaro sodybos trobesiai ir jų būklė: gyvenamasis namas, tinkamai uždengtas ir prižiūrėtas iš vidaus ir išorės; dviejų patalpų svirnas ir vežiminė po vienu stogu; atskirai pastatyta abarė (su tvartais, arklide ir dviem daržinėmis, išdėstyti keturkampiu); du maži svirneliai; netoliese esantis žąsų kiemas; klojimas su viena daržine po vienu stogu; taip pat dvi atskirai stovinčios daržinės.⁶⁹

LMAVB saugomas dokumentas, sudarytas 1759 m. balandžio 23 d. Judeikių dvare. Tai – užstato (hipotekos) ir skolos raštas, kuriame vietos bajoras Liudvikas Gerlachas (lenk. *Ludwik Gierlach*⁷⁰) patvirtina gavęs iš Juozapo Landsbergio, Upytės pavieto rotmistro, Judeikių dvaro savininko, 100 sidabrinių talerių paskolą įvairiomis tikromis monetomis (pusės talerio monetomis ir ortais – 22 talerius, senais tymfais ir šeštokais, skaičiuojant talerį po 19 šeštokų – 31 talerį, naujais prūsiškais šeštokais, skaičiuojant talerį po 20 šeštokų – 47 talerius; *puł talarami y ortami talarow bitych dwadzieścic y dwa, tynfami y szostakami staremi talar rachuyje po szostakow diewiętnascie talarow bitych trzydziescie y jeden, szostakami nowemy pruskiemi talar rachując po szostakow dwadzieścic talarow bitych czterdziescie siedm co uczym talarow bitych in universum sto spelna, monetą dobrą srebrną miezym niebrakowną*). Skolai užtikrinti Gerlachas įkeitė Landsbergiui savo miško valaką su žeme, pievomis ir šienavimo vietomis, esantį prie Kriukų lauko ir besiribojantį su Valančiūnų kaimo ir Kriukų palivarko žemėmis. Sutartimi numatyta, kad Landsbergis šešerius metus turi teisę valdyti ir naudotis valako pajamomis kaip teisėtas užstatininkas (posesorius). Kadangi per pirmuosius dvejus metus iš valako nesitikima gauti pelno, Gerlachas įsipareigoja Landsbergiui mokėti 7 talerių metines palūkanas, o dar ketverius metus – papildomai 3 talerių kompensaciją už paskolos ir užstato vertės skirtumą. Dokumente nustatomas skolos grąžinimo terminas ir vieta – Gerlacho valdos Judeikiuose. Gerlachas taip pat įsipareigoja užtikrinti užstatą visu savo turtu, ypač naujai įsigytais Minginiškių–Hrehorovičių valdomis (nenustatytos, dab. Kriukų sen.). Sutartį patvirtino liudytojai ir antspaudė dėjėjai Juozapas Radenas (*Joseff von Rahden*), rotmistras, ir Ignotas Kulieša⁷¹. Šis dokumentas atspindi

⁶⁸ Juozapas Lipinskis Kriukų parapijos klebono pareigas ėjo 1771–1786 m., o Joniškio vicedekano – 1785 m. (JOVAIŠA, Liudas. Kriukų šv. Lauryno bažnyčios istorija. In *Lietuvos sakralinė dailė*, T. 2, Šiaulių vyskupija. D. 1, Joniškio dekanatas. Kn. 2. Juodeikiai–Rudiškiai. Sudarytojos Dalia Vasiliūnienė, Skirmantė Smilingytė-Žeimienė. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012, p. 155–184), Kriukų RKB krikšto metrikų knygoje kaip kunigas minimas iki 1805 m. gegužės mėn.

⁶⁹ LVIA, SA-15290, l. 263–265v.

⁷⁰ Gerlachai (Gierlachai, vok. *Gerlack, Gerlach*) – spėjama, sena Livonijos ordino vasalų giminė, giminės pradininku laikomas Kristoforas, anūkas Jeronimas paminėtas 1591 m. (*Родоначальникъ 1-й Христофоръ Гирляхъ, что имелъ сына 2-й Ивана, а тотъ Геронима, Шлактича Княжества Курландскаго, убостоверають 1-е Свидительство Митавскаго Суда 1591 Мая 19 [...] ;* žr. LVIA, f. 708, ap. 2, b. 1192, l. 531). Atkūrus 1583–1584 m. senąją LDK ir Livonijos sieną (*Radvilos*, 1473 m.) jų valda (Gerlakiškės, dab. Kriukų sen.) pateko į Upytės pavieto administracinę priklausomybę.

⁷¹ LMAVB, f. 37-7753, l. 1–2.

ne tik XVIII a. vidurio LDK kreditavimo, užstatų ir palūkininkystės praktiką, bet ir Landsbergių ir Gerlachų šeimų tarpusavio santykius. Tai įdomus šaltinis ne tik teisei istorijai, bet ir krašto pinigų cirkuliacijai tirti. 1790 m. padūmės surašyme matome, kad bajoro Gerlacho Gerlakiškių palivarkas jau priklausė Malgūžės dvaro savininkui grafiui Keizerlingui⁷².

Vengriškių dvaro (vad. XVII pr. Skakų arba Lieporų, XVIII–XIX a. lenk. *Węgriszki*, vok. *Wengerischki*, *Wengeriszki*, XIX a. rus. *Ф. Венгриику*)⁷³ (5 pav.) ištakos siekia 1519 m. kai Livonijos ordinas iš didžiojo kunigaikščio užgrobė valdą Upytės valsčiuje, 36 žmonės išvarė į Jelgavos komturiją, o ją valdyti perdavė savo vasalui laikytojui Jonui Druvei, kuris ir įkūrė naują dvarą.⁷⁴ Kada Rapolas Landsbergis įsigijo šį dvarą, sužinome iš Upytės pavieto žemės teismo knygoje 1771 m. balandžio 11 d. registruoto sandorio, kuriame sutuoktiniai Rapolas Landsbergis ir Konstancija iš Kuliešų Vladislavui Leparskiui (iš Gimbutų) už 160 muštinių talerių (*sto piędziesiąt talarow całkowych waznych niebrakownych*) pardavė valdai priklausiusį tuščią Plikelių kaimą „su ariama ir neriama žeme, miškais, krūmais, šienaujamomis pievomis, pelkėmis, [viso] 8 šniūrai“. Šiame dokumente parašyta, kad Landsbergiai šį dvarą įsigijo 1760 m. kovo 6 d. sudarę pirkimo sandorį dėl Vengriškių dvaro (su Skakų, Valančiūnų, Stagarų, Bikaičių ir Plikelių k.) su bajoro Druvės palikuonimis – paveldėtojais (Karolis Petrusevičius ir jo sutuoktinė Klara, Ona Kuliešienė, abi seserys, bajoro Druvės dukros), o 1763 m. birželio 14 d. su – Sofija Druvaite⁷⁵.

Kalbant apie dvarą (taip pat ir platesnio regiono) ekonominius ryšius XVIII a. antroje pusėje, duomenų suteikia LVVA saugomas 1762 m. dokumentas, kuriame minima į Rygą išvežtų keturiolika vežimų, prikraitų avižų, kviečių ir žirnių, o iš ten atgal vežtos dvi statinės druskos⁷⁶.

LMAVB saugomas Upytės pavieto sargybininko Rapolo Landsbergio laiškas, adresuotas baronui Ferdinandui Miunsteriui (*Ferdinand von Münster*), Bukančių (?) seniūnui, ir siųstas į Malgūžės dvarą, rašytas Vengriškių dvare 1779 m. balandžio 22 d. Jame Rapolas Landsbergis atsako į anksčiau gautą adresato paklausimą, informuodamas, kad delsė atsakyti, nes laukė žinių iš pono Klimavičiaus. Jis patvirtina, kad už tarpininkavimą neims jokio atlygio ar procentų. Kaip velionės Lamzdorfienės testamentu vykdytojas Landsbergis prašo adresato sumokėti 100 muštinių [talerių] (*bitych 100*) velionei Leparskieni (Klimavičienės dukrai) priklausančią sumą, pažymėdamas, kad Leparskienė kenčia dėl sunkių skolų ir jau yra gavusi teismo šaukimą. Prašo adresato parodyti jai užuojautą ir pagalbą⁷⁷.

⁷² LVIA f. 11, ap. 1, b. 707 / SA-3370, l. 8v.

⁷³ Oficialiai XX a. buvo vartojama vienaskaitinė vietovės pavadinimo forma *Vengriškis*. Iš gyvenviečių sąrašo išbraukta 1986 m. Autorius vartoja XVIII–XX a. pirmojoje pusėje fiksuotą daugiskaitinę formą *Vengriškiai*.

⁷⁴ VASILIAUSKAS, Ernestas. *Senoji Lietuvos ir Livonijos siena: jos nustatymo istorija ir pasienio apgyvendinimas Žiemgalos pavyzdžiu*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2025, p. 93.

⁷⁵ LVIA, SA-15267, l. 135–136v.

⁷⁶ LNA LVVA, f. 1100, ap. 13, b. 861, l. 24–24v.

⁷⁷ LMAVB, f. 37-7334, l. 6.

Iš 1854 m. sudaryto Kauno gubernijos dvarų sąvado sužinome, kad Vengriškių dvarui (sav. našlė Marcijonela Landsbergienė (*Marcianella Landsbergowa*)) priklausė Skakų kaimas, valda apėmė 436 dešimtinių ir 1 600 sieksnių žemės, iš jų valstiečių valdoma: sodybų – 5, ariamos – 75, pievų – 50, blogos – 20 dešimtinių, pagal „sielų“ reviziją registruota 42 vyrai (iš jų 26 suaugę, 24 darbingi), 37 moterys (iš jų 23 suaugusios, 28 darbingos), iš jų 5 ūkininkai⁷⁸.

Kada šeima pardavė dvarą baronams Grotusams, nėra tiksliai žinoma (1858 m. „sielų“ revizijoje nurodyta savininkė baronienė Grotus). P. Šrioderis nurodo pardavimo datą – 1821 m.⁷⁹, nors Kriukų RKB bažnyčios krikšto metrikų knygoje matyti, kad Tomo Landsbergio vaikai šioje bažnyčioje buvo krikštijami iki 1841 m. ir jų gimimo vieta nurodyta Vengriškių dvaras. Kur gimė jaunesni vaikai Vladislovas (1843) ir Vaclovas (1845), nenustatyta. Aleksandras Šimoliūnas pateikė patikimesnę datą – apie 1850 m. dvarą nusipirko (šaltinis nepateiktas) Aleksandras* Juozapas Grotusas (1820–1906, jo senelė buvo Elžbieta Landsbergytė (~1737–1789))⁸⁰.

Upytės pavieto 1775 m. padūmės tarifuose įrašytas vienas Landsbergio valdytas Judeikių dvaras (vad. Gudelių) su Judeikių k. (3 valstiečių dūmai), kai Vengriškių dvaro su Skakų, Valančiūnų k. (10 valstiečių dūmų) savininkai nenurodyti⁸¹. Upytės pavieto 1790 m. padūmės tarifuose randame Landsbergiams priklausiusius tik tris dvarus: Vengriškių dvaras su 11 valstiečių dūmų, Darginių ir Judeikių dvarai su 12 valstiečių dūmų, dar vienas užstatytas Landsbergiui – Mažųjų Liesų dvaras su 2 dūmais⁸². XIX a. pirmojoje pusėje giminė valdė tik Vengriškių, Kompanščiznos dvarus.

Kompanščiznos dvarą (buv. Senosios Linkuvos) Kazimieras Landsbergis (1766–1842, Rapolo sūnus) nusipirko 1797 m. Dvarui priklausė Skėrelių, Butėnų, Plikelių k. (1811). Jį paveldėjo sūnus Vincentas Antanas (1807–1857, Rapolo anūkas, XXII karta), žinoma, kad 1840–1841 m. jis gyveno (ėjo nenustatytas pareigas) Paudrūvės dvare (Joniškio r.). Kauno gubernijos žemvaldžių sąrašas (1881) minimas jo sūnus Kazimieras (*1842) kaip paveldėjęs šį dvarą 1874 m. (su 127 deš. geros žemės, 15 deš. blogos žemės ir pievų, 90 deš. miško, iš viso 232 deš.).⁸³

Visi šiame skyriuje paminėti dvarai mūsų dienų nepasiekė. Išliko senosios dvarvietės, apaugusios krūmais, kurių vietas reikėtų įtraukti į Kultūros vertybių registrą (KVR), sutvarkyti aplinką, ateityje atlikti archeologinius tyrimus ir saugoti kaip krašto praeities atminimą.

⁷⁸ LVIA, f. 378, BS-1848, b. 2118, l. 447.

⁷⁹ SCHROEDERS, Percy. *Nachrichten über Kurländer in Litauen*. München: Kurländischen Ritterschaft, 1984, S. 18.

⁸⁰ ŠIMOLIŪNAS, Aleksandras. Joniškio krašto dvarų istorijos. Kriukų valsčiaus dvarai ir palivarkai. *Žemgyala*, 2011, Nr. 1–2 (11–12), p. 28.

⁸¹ LVIA, f. 11, ap. 1, b. 1588 / SA-18617, p. 46, 49.

⁸² LVIA, f. 11, ap. 1, b. 707 / SA-3370, l. 8v.

⁸³ *Алфавитный список землевладельцев Ковенской губернии по 1-е сентября 1881 года*. Ковно: Ковенский губ. стат. ком., 1882, с. 190.

4 lentelė. Landsbergių dvarai Lietuvoje 1652–1940 m.

Lietuviškai	Vokiškai / lenkiškai / rusiškai	Adresas	Savininkas ⁸⁴	Pirkimo ir pardavimo data	Šaltiniai ir literatūra
Albrechtavas / Albertiškiai / Lieporai / Anuševičiai	Albrechtowo / Albrychtowo alias Lepar / Lepar alias Anusewicz	Mygūnai II, Kriukų sen., Joniškio r. sav.	Rafael Fran- ciscus (1700– 1756); Rafael (*~1715); Ka- zimierz Ignoty (1740–1800)	1741–1763	<i>LNA LVVA</i> , 640-3-2566; <i>Genealogisches</i> , S. 660; BŁASZ- CZYK, Grze- gorz, s. 37–38.
Darginiai	Dargian / Dargiany	Kriukų sen., Joniškio r. sav.	Adalbert (Woiciech) (1678–1740); Kasimir (1740–1800); Ignatius (1772–1815)	1740–1793	<i>LNA LVVA</i> , 640-3-2566; SCHROEDERS, Percy. S. 47; BŁASZCZYK, Grzegorz, s. 36–38.
Nenustatyta	Dylewki / Dylowkow / Dylaki / Dyluwka / Dyluwek	Upytės pav.	Eberhard; Georg Adolf (1652–1679); Johann Georg (*1680); Jerzy (*1714)	1652-02-15	<i>LNA LVVA</i> , 640-3-2566; BŁASZCZYK, Grzegorz, s. 37–38.
Impolė	Impole	Linkuvos sen., Pakruojo r. sav.	Ignaz Rafael (*1804)		<i>LNA LVVA</i> , 640-3-2566
Judeikiai / Lieporai	Judeiki / Judejki ili Lepary	Kriukų sen., Joniškio r. sav.	Rafael Fran- ciscus (1700– 1756); Joseph (*1716); Kasimir (1740–1800); Ignatius (1772–1815) ⁸⁵	1741–1793	<i>LNA LVVA</i> , 640- 3-2566; <i>LVIA</i> , f. 11, ap. 1, b. 707 / SA-3370, l. 8v; SA-15290, l. 263–272; SCHROEDERS, Percy. S. 51; BŁASZCZYK, Grzegorz, s. 36–38, 41.

⁸⁴ Vardas ir pavardė nelietuvinti, palikta taip, kaip minima šaltinyje vokiečių ar lenkų kalba.⁸⁵ G. Błaŝczykas nurodo, kad Judeikių dvarą taip pat valdė Rapolas (*~1715), jo sūnus Juozapas (~1761–1828) ir anūkas Tomas (1798–1851). Žr. BŁASZCZYK, Grzegorz. Landsbergowie: Niemcy, Polacy i Litwini. In *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Krzysztof Boroda, Piotr Guzowski, Marzena Liedke. Białystok: Instytut Badań nad Dzie-
dzictwem Kulturowym Europy, 2018, s. 38, 41.

Lietuviškai	Vokiškai / lenkiškai / rusiškai	Adresas	Savininkas ⁸⁴	Pirkimo ir pardavimo data	Šaltiniai ir literatūra
nenustatytas	Juzefowo / Józefowa / Josefhof ⁸⁶		Michael Teophil Jakob (1807–1886)		LNA LVVA, 640-3-2566; BŁASZCZYK, Grzegorz, s. 39.
nenustatytas	Kolubra / Karluber		Adalbert (Woiciech) (1678–1740)		LNA LVVA, 640-3-2566
Kumpuočiai (25 deš.)	Компоце ⁸⁷	Turmanto sen., Zarasų r. sav.	Emilija Lands- bergienė, Antano	1877 (pavel- dėtas)	Алфавитный, 1882, с. 190.
Linkuva Seno- ji / Kompanš- czizna	Kopańsz- czizna / Kopańszc- zyzna / Kom- pańszczyzna Компанцизна	Vaižgantai, Linkuvos sen., Pakruojo r. sav.	Kasimir (1766– 1842); Vinzent Antonius (1807–1857); Kazimierz (*1842)	1797	LNA LVVA, 640-3-2566; JUODY- TĖ, Genė; Алфавитный, 1882, с. 190.
Mūrai (1 013 deš.)	Szawlany Mu- rowane, Mury / Муры	Šiaulėnų sen., Radviliškio r. sav.	Aleksander (1846–1906)	1871 (pavel- dėtas)	Алфавитный, 1882, с. 190.
Pamūšis [ne- nustatytas]	Pomusz	Linkuvos sen., Pakruojo r. sav.	Eberhard; Georg Adolf (1652–1679); Adalbert (Woiciech) (1678–1740)	1652-02-15	LNA LVVA, 640-3-2566; BŁASZCZYK, Grzegorz, s. 36–38.
Pavėzgiai (268 deš.)	Powezgi / Повозги	Lygumų sen., Pakruojo r. sav.	Adolf Rein- hold Michael (1805–1893)	1830 (pavel- dėtas)	LNA LVVA, 640-3-2566; Алфавитный, 1882, с. 190.
Polekai (906 deš.)	Paleki / Полеки	Tyrulių sen., Radviliškio r. sav.	Christoph* Mauritius Anton Melchior Otto Sylvester (1802–1857); Felix* Peter (*1846)	1850 (pavel- dėtas)	LNA LVVA, 640- 3-2566; <i>Genea- logisches</i> , S. 664; Алфавитный, 1882, с. 190.

⁸⁶ LVVA genealoginėse lentelėse nėra nurodyta, kur buvo Juzefovos (Juozapavos) dvaras, G. Blaščykas nurodo jo lokaciją Besarabijos gub. Tikėtina jo lokacija Lietuvoje, nes minimo asmens sūnėno Felikso Petro (1846–1903) mirimo vieta nurodyta – *Josefhof* (Lit.).

⁸⁷ Tokiu pavadinimu Novoaleksandroviskio (Zarasų) apskr. 1902 m. registruoti 2 palivarkai ir 3 užusieniai. Žr. *Алфавитный список населенных мест Ковенской губернии*. Ковна: Ков. губ. стат. ком., 1903, с. 217.

Lietuviškai	Vokiškai / lenkiškai / rusiškai	Adresas	Savininkas ⁸⁴	Pirkimo ir pardavimo data	Šaltiniai ir literatūra
Sklioriškiai su Acokavų ir Minautavos plv. ⁸⁸	Кляришки с фол. Оцоковишки и Минавты	Šiaulėnų sen., Radviliškio r. sav.	Wacław (1848–1898)	1871 (pavel- dėtas)	Алфавитный, 1882, c. 190.
Sulikai (952,5 deš.)	Сулики	Šiaulių apskr., Šiaulėnų vlsč.	Salomea Landsbergowa / Szemiotowa z Grażewiczów (1843–1918)	1871 (pavel- dėtas)	Алфавитный, 1882, c. 190.
Šabiškiai (91 deš.)	Szabiszki / Шабишки	Skėmių sen., Radviliškio r. sav.	Kazimierz (*1803, Triško- nių šaka)	1845	Алфавитный, 1882, c. 190.
Šiaulėnai (1 301,75 deš.)	Szawliszki / Шавляны	Šiaulėnų sen., Radviliškio r. sav.	Kasimir Joseph Michael (1803– 1882); Stanisław (1852–1899)	1871 (pavel- dėtas)	LVVA, 640- 3-2566; Алфавитный, 1882, c. 190.
Triškoniai	Tryszkan / Tryszkany	Linkuvos sen., Pakruojo r. sav.	Kazimierz Ignoty (1740– 1800); Ignatius (1772–1815); Carl* Cristoph Ludwig Ignaz (1801–1877); Maryan (1852–1914)	1790	LNA LVVA, 640-3-2566; Genealogisches, S. 662–664; SCHROEDERS, Percy. S. 73–74; BŁASZCZYK, Grzegorz, s. 38–40, 45.
Nenustatyta	Uzorty / Użorty	Upytės pav.	Johann Georg (*1680); Bo- gusław (~1717– 1796)	1760	LNA LVVA, 640- 3-2566; SCHRO- EDERS, Percy. S. 74; BŁASZ- CZYK, Grze- gorz, s. 37–38.
Vengriškiai / Vengriškis	Wengerischki / Węgryszki	Kriukų sen., Joniškio r. sav.	Rafael (*~1715); Joseph (~1761– 1828); Jan (*1796)	1760/63~1850	LNA LVVA, 640- 3-2566; SCHRO- EDERS, Percy. S. 74; BŁASZCZYK, Grzegorz, s. 36, 38, 49.

⁸⁸ Kauno gubernijos 1881 m. žemvaldžių sąrašė nurodytas Sklioriškio dvaras su Acokavų, Mintautų palivarkais (Кляришки с фол. Оцоковишки и Минавты) (su 532 deš. geros žemės, 426 deš. blogos žemės ir pievų, 281 deš. miško, iš viso 1239 deš.). Patikrinus Kauno gubernijos 1902 m. gyvenamų vietovių sąrašą, aptiktos kiek kitokios rašybos formos: Kliariškių dv., Minautavos pal., Ocokoviškių bajorkaimis (Šiaulėnų vlsč.) (Алфавитный список населенных мест Ковенской губернии. Ковна: Ков. губ. стат. ком., 1903, c. 398, 410, 417).

Išvados

1. Landsbergių giminė – viena iš nedaugelio baltvokiečių giminių (kaip ir Korfai (*von Korff*), Grotusai (*von Grotthuss*), Goesai (*von Goes*) ir kt.), įsitvirtinusi Lietuvoje po Livonijos valstybių konfederacijos likvidavimo 1561 m., kuri, kaip ir kitos, įmynė ryškų pėdsaką Lietuvos visuomenės, politikos, ekonomikos ir kultūros srityse. Jų kilmė ir raida atspindi tipinį Vakarų Europos vokiečių kilmingosios šeimos transformacijos kelią: nuo Verdeno abatijos ministerialų sluoksnio Vestfalijoje XI a. iki įsitvirtinimo Livonijoje, Kurše XVI a., galiausiai LDK. Landsbergių giminės Lietuvos šaka susiformavo kaip atskira Kuršo linijos šaka, XVII a. viduryje įsigijo pirmuosius Pamūšio (Pakruojo r. sav., prie Linkuvos) ir Dilovkovos (nenustatytas) dvarus Upytės pavieta. Jos palikuoniai Lietuvoje gyvena ir dabar.
2. Landsbergių integracija į Lietuvos bajoriją vyko palaipsniui. Procesą paspartino dalies giminės narių perėjimas į katalikybę iki XVIII a. vidurio, sudarytos mišrios konfesinės santuokos, sulenkėjimas, kas buvo svarbu įsiliejant į vietos bajorijos struktūrą. Nepaisant to, giminė oficialiai iki pat XIX a. antrosios pusės priklausė kilmingųjų Kuršo riterijos luomui. Landsbergių užimamos pareigybės dažniausiai buvo vietos – pavieto lygmens (vėliavininkas, sargybininkas, išdininkas).
3. Būta šeimoje ir netipinių (netoleruotinių to meto luominėje visuomenėje) atvejų, kai aukštesnio statuso bajoras susilaukė būrio nesantuokinių vaikų su savo keliomis valstietėmis, vieną jų po kurio laiko vedė (Vengriškių dvaro savininkas Juozapas Landsbergis (~1761–1826), susilaukęs vaikų 1791–1804/1806 m., 1811 m. vedė valstietę Kotryną Bajelytę).
4. XIX a. įvykiai Lietuvoje neaplenkė ir Landsbergių šeimos. Dalis jos narių dalyvavo 1830–1831 ir 1863–1864 m. sukilimuose, dalis buvo represuota, ištremta į Sibirą. Taip pat giminės neaplenkė XIX a. pabaigos – XX a. pradžios procesai, kai dalis šeimos narių transformavosi iš dvarininkų į buržuazijos ir inteligentijos sluoksnį. Šis procesas atvedė dalį Landsbergių šeimos narių į kultūrinį ir visuomeninį gyvenimą, įskaitant įsitraukimą į lietuvių tautinį judėjimą, kurio ryškiausi atstovai buvo Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis (1852–1916), Česlovas Landsbergis (*1869).
5. Lietuvoje Landsbergiai nebuvo stambūs žemvaldžiai. Jų valdyti dvarai Upytės pavieta, įgyti perkant ir sudarant santuokas XVII–XVIII a., buvo vidutiniai arba smulkūs (Lieporų / Albrechtavo, Lieporų / Judeikių, Vengriškių, Darginių, Triškonių, Senosios Linkuvos (Kompanščizna) ir kt.), su 3–11 valstiečių dūmų. Dauguma jų parduoti XVIII a. pabaigoje – XIX a. pirmojoje pusėje. Nauja šeimos (Tomo (1797–1850) palikuonių) valdytų dvarų su nemenkais žemės plotais koncentracija XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pirmojoje pusėje fiksuota jau kitoje vietoje – Šiaulėnų vlsč. (Šiaulių apskr.).
6. XVIII a. antrosios pusės inventoriai ir paskolų dokumentai suteikia vaizdą apie Landsbergių valdytų Vengriškių, Judeikių, Albrechtavo dvarų vertę, pastatus ir jų

būklę, žemėnaudą, baudžiauninkų skaičių, jų prievoles (tarp jų ir pastotės į Rygą), ekonominius ir piniginius santykius. Šie šaltiniai taip pat leidžia rekonstruoti Šiaurės Lietuvos regiono (Upytės pavieto) pinigų cirkuliaciją (pavyzdžiui, talerių nominalų įvairovę ir jų vertę).

Archyvų santrumpos

LNA LVVA – Latvijas nacionālais arhīvs, Latvijas valsts vēstures arhīvs.

LVIA – Lietuvos valstybės istorijos archyvas.

LMAVB – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka.

Šaltiniai ir literatūra

1. BŁASZCZYK, Grzegorz. Landsbergowie: Niemcy, Polacy i Litwini. In *Inter Regnum et Ducatum: studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Krzysztof Boroda, Piotr Guzowski, Marzena Liedke. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2018, s. 33–50.
2. EIDINTAS, Alfonsas. Česlovas Landsbergis. *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [žiūrėta 2026-01-11]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/ceslovas-landsbergis/>
3. HERMANNUS. *Vartberges Hermana Livonijas hronika = Hermanni de Wartberge Chronicon Livoniae*. No latīņu val. tulk., priekšv. un koment. sarakst. Ēvalds Mugurēvičs. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2005.
4. JOVAIŠA, Liudas. Kriukų Šv. Lauryno bažnyčios istorija. In *Lietuvos sakralinė dailė*, T. 2. Šiaulių vyskupija. D. 1, Joniškio dekanatas. Kn. 2. Juodeikiai–Rudiškiai. Sudarytojos Dalia Vasiliūnienė, Skirmantė Smilingytė-Žeimienė. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012, p. 155–184.
5. JUODYTĖ, Genė. Landsbergiai ir Pakruojo kraštas. *Šiaulių kraštas* (priedas *Atolankos*), 2013-03-29, p. 6–7.
6. JUODYTĖ, Genė. Landsbergiai: nuo vokiečių riterių iki Lietuvos patriotų. *Draugas*, 2025, vas. 15, p. 3, 9; vas. 20, p. 12–13.
7. KNÜFERMANN, Heinrich. *Geschichte des Schlosses Landsberg bei Kettwig an der Ruhr*. Mülheim a. d. Ruhr, 1904.
8. *Landsbergs zu Olpe: Alfred Frhr. von Landsberg-Velen (1872–1954) über die Olper Linie der Familie*. Hrsg. Georg Frhr. v. Landsberg-Velen. Norderstedt: Bod-Books On Demand, 2012.
9. LUKŠAITĖ, Ingė. Reformacijos Lietuvoje raida ir evangelikų bažnyčių istorija XVI–XVIII a. In *Lietuvos evangelikų bažnyčios: istorijos metmenys*. Sudarė Arthur Hermann. Vilnius: UAB Baltų lankų leidyba, 2003, p. 19–163.
10. SCHROEDERS, Percy. *Nachrichten über Kurländer in Litauen*. München: Kurländischen Ritterschaft, 1984.

11. [SIREIKA, Jonas]. Landsbergiai: nuo Lietuvos iki Totorijos. *Radviliškio kraštas*, 2025-02-28 [žiūrėta 2025-12-14]. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskiokrastras.lt/landsbergiai-nuo-lietuvos-iki-totorijos/>
12. STAVENHAGEN, Oskar; OSTEN-SACKEN, Wedig; MÜHLEN, Heinrich. *Genealogisches Handbuch der kurländischen Ritterschaft. (Herausgegeben vom Verband des kurländischen Stammadels)*. Bearbeitet von Oskar Stavenhagen, Archivdirektor und Wedig Baron v. d. Osten-Sacken, Heinrich v. zur Mühlen. Görlitz (Schles.): Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke, [1937], [Bd. 2] Teil: Kurland.
13. ŠIMOLIŪNAS, Aleksandras. Joniškio krašto dvarų istorijos. Kriukų valsčiaus dvarai ir palivarkai. *Žemgyala*, 2011, Nr. 1–2 (11–12), p. 27–33.
14. THÖNISS, Thomas. Herrenhäuser in Kurland, Lettland S–Z. In *Lost Places & Unlost Places* [žiūrėta 2026-01-09]. Prieiga per internetą: <https://www.lost-unlost-places.de/baltikum-1/kurland-lettland-litauen/kurland-s-z/>
15. VASILIAUSKAS, Ernestas. Lieporų dvaras – baronų Grothusų rezidencija. In Dvarų kultūra: erdvės, istorija, architektūros paveldas. Sud. Dalia Klajumienė. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 2020, t. 97, p. 254–301.
16. VASILIAUSKAS, Ernestas. Nauji monetų lobių radiniai Žiemgaloje. *Numizmatika. Metraštis 2017–2022*. Vilnius, 2022, Nr. 18–21, p. 88–97, 98–121.
17. VASILIAUSKAS, Ernestas. *Senoji Lietuvos ir Livonijos siena: jos nustatymo istorija ir pasienio apgyvendinimas Žiemgalos pavyzdžiu*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2025.
18. *Алфавитный список землевладельцев Ковенской губернии по 1-е сентября 1881 года*. Ковно: Ковенский губ. стат. ком., 1882.
19. *Алфавитный список населенных мест Ковенской губернии*. Ковна: Ков. губ. стат. ком., 1903.

The Landsberg Barons: Origin, Distribution, and Estates in Lithuania

Dr. Ernestas Vasiliauskas

Klaipėda University, The Institute of Baltic Region History and Archaeology, Herkaus Manto str. 84, LT-92294
Klaipėda, Lithuania

E-mail: ernestas@inbox.lv

<https://orcid.org/0000-0001-9995-1305>

Summary

The Landsberg family originated in Westphalia (Germany) in the 11th century. Its founders belonged to the ministerial class of the Abbey of Werden (*Philippus castellanus in Landsberch* mentioned in 1259, †1297) inherited Landsberg Castle (*Schloss Landsberg (Ratingen)*, *Schloss Landsberg bei Kettwig*) in the County of Berg, Westphalia (Germany), from which he took his name and received the surname *von Landsberg*. Wilhelm von Landsberg (mentioned between 1560 and 1600, considered the founder of the Courland line) joined the Teutonic Order and through

it came to Livonia. He participated in the Livonian War (1557–1583, just before the collapse of the Livonian Confederation) in fierce battles with the army of the Muscovite state. After the secularization of the Order, he received the Vijciems (*Wieżemhof*) estate, and in 1566, the Viksele (*Wiexeln*) estate in Courland.

Eberhard von Landsberg (1625–1652, considered the founder of the Lithuanian branch) moved to Lithuania, where in 1652 he acquired his first estates – Pamūšis (Pakruojis district, near Linkuva) and Dilovkova (location unknown) in the Upytė district, in the Grand Duchy of Lithuania. In the 18th century, Eberhard's descendants acquired other manors in the Upytė district through marriage and purchase: Lieporai (*Albrechtów*), Judeikiai, Vengriškiai (*Węgriszki*), Darginiai, Triškoniai, and Old Linkuva (*Kopańszczizna*). The Landsbergis family were not large landowners in Lithuania. Their estates had between 3 and 11 peasant households.

Inventories of manors from the second half of the 18th century allow us to reconstruct the value of manors (as well as the circulation of money in the region), the condition of buildings, land use, the number of serfs, and their obligations. Some of manors were sold at the end of the 18th century and in the first half of the 19th century. A new concentration of family-owned manors with large tracts of land in the second half of the 19th century and the first half of the 20th century was recorded in another location – the Šiaulėnai parish, Šiauliai district.

In Lithuania, members of the Landsberg family mostly held positions at the county level (*chorąży*, *strażnik*, etc.), actively participated in local economic life, but did not belong to the highest state elite. In the first half of the 18th century, many Landsbergs converted to Catholicism and became Polonised. Many members of the family participated in the anti-tsarist uprisings – the November Uprising (1830–1831) and the January Uprising (1863–1864), and some were exiled to Siberia. Some family members, such as Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis (1852–1916), Česlovas Landsbergis (*1869), became actively involved in the Lithuanian national movement and cultural life at the end of the 19th century and beginning of 20th century.

Gauta / Received 2026 01 20
Priimta / Accepted 2026 08 14